

1106.

Na osnovu člana 198 stav 1 tačka 70 Zakona o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG”, br. 52/26), Agencija za civilno vazduhoplovstvo donijela je

PRAVILNIK O IMPLEMENTACIJI JEDINSTVENOG EVROPSKOG NEBA

Predmet

Član 1

Ovim pravilnikom se utvrđuju pravila za stvaranje i djelotvorno funkcionisanje Jedininstvenog evropskog neba kako bi se unaprijedili postojeći standardi sigurnosti vazdušnog saobraćaja, doprinijelo održivom razvoju sistema vazdušnog transporta i poboljšale sveukupne efikasnost upravljanja vazдушnim saobraćajem (ATM) i usluga u vazdušnoj plovitbi (ANS) za opšti vazdušni saobraćaj u Evropi, u namjeri da se ispune zahtjevi svih korisnika vazdušnog prostora. Jedininstveno evropsko nebo sastoji se od jedinstvene pan-evropske mreže ruta, postupno sve integrisaniji vazdušni prostor, upravljanje mrežom i sistema upravljanja vazдушnim saobraćajem, koji se zasnivaju na sigurnosti, efikasnosti, interoperabilnosti i tehnološkoj modernizaciji, u korist svih korisnika vazdušnog prostora, građana i životne sredine.

Preuzimanje propisa Evropske unije

Član 2

- (1) Ovim pravilnikom preuzima se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, Regulativa (EU) 2024/2803 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2024. godine o implementaciji Jedininstvenog evropskog neba.
- (2) Tekst Regulative (EU) 2024/2803 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2024. godine dat je u Prilogu 1 ovog pravilnika i čini njegov sastavni dio.

Značenje izraza

Član 3

(1) Pojedini izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1) ECAA Sporazum** je Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (u skladu sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti UN 1244 od 10. juna 1999. godine) o uspostavljanju Zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja („Službeni list RCG“, broj 62/07 i „Službeni list CG - Međunarodni ugovori“, br. 01/11 i 1/25);
- 2) država članica i „Službeni list Evropske unije“** tumače se u skladu sa tač. 2 i 3 Priloga II ECAA Sporazuma;
- 3) Regulativa (EU) 2018/ 1139** je Regulativa Evropskog Parlamenta i Savjeta br. 2018/1139 od 4. jula 2018. godine o zajedničkim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i osnivanju Agencije Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva i izmjeni regulativa (EZ) br. 2111/2005, (EZ) br. 1008/2008, (EU) br. 996/2010, (EU) br. 376/2014 i direktiva 2014/30/EU i 2014/53/EU Evropskog parlamenta i Savjeta i stavljanju van snage regulativa (EZ) br. 552/2004 i (EZ) br. 216/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta i Regulative Savjeta (EEZ) br. 3922/91, koja je u pravni sistem Crne Gore preuzeta Pravilnikom o zajedničkim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i osnivanju Agencije Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva („Službeni list CG“, broj 138/21);
- 4) Regulativa (EU) 549/2004** je Uredba (EZ) br. 549/2004 Evropskog parlamenta i savjeta od 10. marta 2004. godine kojom se utvrđuje okvir za formiranje jedinstvenog evropskog neba

koja je u pravni sistem Crne Gore preuzeta Pravilnikom o utvrđivanju okvira za formiranje jedinstvenog evropskog neba i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog sistema („Službeni list CG“, broj 22/13);

- 5) **Regulativa (EU) 550/2004** je Uredba (EZ) br. 550/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta od 10. marta 2004. godine o pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi u Jedinstvenom evropskom nebu koja je u pravni sistem Crne Gore preuzeta Pravilnikom o pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi u jedinstvenom evropskom nebu i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog sistema („Službeni list CG“, broj 22/13);
  - 6) **Regulativa (EU) 551/2004** je Uredba (EZ) BR. 551/2004 Evropskog parlamenta i savjeta od 10. marta 2004. godine o organizaciji i upotrebi vazdušnog prostora u Jedinstvenom evropskom nebu koja je u pravni sistem Crne Gore preuzeta Pravilnikom o organizaciji i upotrebi vazdušnog prostora u jedinstvenom evropskom nebu i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog sistema („Službeni list CG“, broj 22/13);
- (2) Pojmovi „nacionalni nadležni organ” i „nacionalni nadzorni organ“, koji se koriste u prilogu ovog pravilnika, u odnosu na Crnu Goru, označavaju Agenciju za civilno vazduhoplovstvo.
  - (3) Ostali izrazi koji su upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju značenja propisana članom 3 Priloga 1 ovog pravilnika.

Prestanak važenja drugih propisa

Član 4

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaju da važe Pravilnik o utvrđivanju okvira za formiranje jedinstvenog evropskog neba i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog sistema („Službeni list CG“, broj 22/13), Pravilnik o pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi u jedinstvenom evropskom nebu i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog sistema („Službeni list CG“, broj 22/13) i Pravilnik o organizaciji i upotrebi vazdušnog prostora u jedinstvenom evropskom nebu i poboljšanju efikasnosti i održivosti evropskog vazduhoplovnog sistema („Službeni list CG“, broj 22/13).

Primjena pojedinih odredbi

Član 5

Član 8 stav 2 tačka c, član 8 stav 2 tačka d, član 11 stav 6 tačka b, član 11 stav 6 tačka c, član 12 stav 2 tačka c Priloga 1 ovog pravilnika primjenjivaće se u skladu sa trazicionim aranžmanima između Crne Gore i Evropske unije utvrđenim Ugovorom za pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji.

Stupanje na snagu

Član 6

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 01/2-040/26-1066/2

Podgorica, 27.04.2026. godine

Direktor,
Ivan Šćekić, s.r.

**REGULATIVA (EU) 2024/2803 EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVJETA
od 23. oktobra 2024. godine
o implementaciji Jedinštenog evropskog neba**

Član 1

Predmet i područje primjene

1. Ovom regulativom se utvrđuju pravila za stvaranje i djelotvorno funkcionisanje Jedinštenog evropskog neba kako bi se unaprijedili postojeći standardi sigurnosti vazdušnog saobraćaja, doprinijelo održivom razvoju sistema vazdušnog transporta i poboljšale sveukupne efikasnost upravljanja vazdušnim saobraćajem (ATM) i usluga u vazdušnoj plovidbi (ANS) za opšti vazdušni saobraćaj u Evropi, u namjeri da se ispune zahtjevi svih korisnika vazdušnog prostora. Jedinšteno evropsko nebo sastoji se od jedinstvene pan-evropske mreže ruta, postupno sve integrisaniji vazdušni prostor, upravljanje mrežom i sistema upravljanja vazdušnim saobraćajem, koji se zasnivaju na sigurnosti, efikasnosti, interoperabilnosti i tehnološkoj modernizaciji, u korist svih korisnika vazdušnog prostora, građana i životne sredine.
2. Primjena ove regulative ne dovodi u pitanje suverenitet država članica nad njihovim vazdušnim prostorom niti zahtjeve država članica iz oblasti javnog reda, javne bezbjednosti i pitanja odbrane navedenih u članu 55 ove regulative. Ova regulativa ne odnosi se na vojne operacije i obuku. Obezbeđuje se koordinacija sa vojnim organima kako bi se utvrdili potencijalni uticaji primjene ove regulative na vojne aktivnosti i odgovorilo na njih.
3. Primjena ove regulative ne dovodi u pitanje prava i obaveze država članica prema Konvenciji o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu iz 1944. godine (Čikaška konvencija). U tom smislu, cilj ove regulative je da, po pitanjima koja su njome obuhvaćena, pomogne državama članicama u ispunjavanju njihovih obaveza prema Čikaškoj konvenciji, dajući osnov za zajedničko tumačenje i ujednačenu implementaciju njenih odredbi, obezbjeđujući da su ove odredbe valjano zastupljene u ovoj regulativi i u pravilima propisanim za njenu implementaciju.
4. Ova regulativa primjenjuje se na vazdušni prostor unutar ICAO EUR regiona u kojem su države članice nadležne za pružanje usluga u vazdušnom saobraćaju. Države članice takođe mogu da primjenjuju ovu regulativu na vazdušni prostor pod njihovom nadležnošću unutar drugih ICAO regiona, pod uslovom da o tome obavijeste Komisiju i druge države članice.

Član 2

Značenja izraza

Za potrebe ove regulative primjenjuju se sljedeća značenja:

- (1) „usluga aerodromske kontrole letenja“ (*Aerodrome Control Service*) je usluga kontrole letenja za aerodromski saobraćaj;
- (2) „usluga vazduhoplovnog informisanja“ (*Aeronautical Information Service*) je usluga uspostavljena u okviru definisane oblasti nadležnosti, koja je odgovorna za pružanje vazduhoplovnih informacija i podataka neophodnih za sigurnu, redovnu i efikasnu vazdušnu plovidbu;
- (3) „Agencija“ (*Agency*) je Agencija Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva osnovana Regulativom (EU) 2018/1139;
- (4) „pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi“ (*Air Navigation Service Provider*) je javni ili privatni subjekt koji pruža jednu ili više usluga u vazdušnoj plovidbi za opšti vazdušni saobraćaj;
- (5) „usluge u vazdušnoj plovidbi“ (*Air Navigation Services - ANS*) su usluge u vazdušnom saobraćaju; usluge komunikacije, navigacije i nadzora (CNS), uključujući usluge kojima se pojačavaju signali koje odašilju sateliti glavnih konstelacija GNSS-a za potrebe vazdušne plovidbe; meteorološke usluge

za vazдушnu plovidbu (MET); usluge vazduhoplovnog informisanja (AIS); i usluge podataka u vazдушnom saobraćaju (ADS);

(6) „usluga kontrole letenja” (*Air Traffic Control Service - ATC*) je usluga koja se pruža u svrhu:

(a) sprečavanja sudara:

(i) između vazduhoplova;

(ii) između vazduhoplova i prepreka na manevarskoj površini;

(b) ekspeditivnosti i održavanja redovnosti protoka vazdušnog saobraćaja;

(7) „usluge podataka u vazдушnom saobraćaju” (*Air Traffic Data Services-ADS*) su usluge koje se sastoje od prikupljanja, objedinjavanja i integracije operativnih podataka od pružalaca usluga nadzora, od pružalaca MET-a i AIS-a i mrežnih funkcija, kao i od drugih relevantnih subjekata koji stvaraju operativne podatke, kao i od pružanja obrađenih podataka u svrhu kontrole letenja i upravljanja vazдушnim saobraćajem;

(8) „upravljanje protokom vazdušnog saobraćaja” (*Air Traffic Flow Management-ATFM*) je funkcija uspostavljena sa ciljem doprinošenja sigurnom, redovnom i ekspeditivnom protoku vazdušnog saobraćaja omogućavajući da se kapacitet kontrole letenja koristi do najvećeg mogućeg nivoa i da obim saobraćaja odgovara kapacitetima objavljenim od strane odgovarajućih pružalaca usluga u vazдушnom saobraćaju;

(9) „upravljanje vazдушnim saobraćajem” (*Air Traffic Management-ATM*) je skup funkcija i usluga u vazduhu i na zemlji, odnosno usluge u vazдушnom saobraćaju, upravljanje vazдушnim prostorom i upravljanje protokom vazdušnog saobraćaja, uključujući projektovanje procedura za letenje, koje su potrebne kako bi se omogućilo sigurno i efikasno kretanje vazduhoplova tokom svih faza leta;

(10) „usluge u vazдушnom saobraćaju” (*Air Traffic Services*) su razne usluge letnog informisanja, usluge uzbunjivanja, savjetodavne usluge u vazдушnom saobraćaju i usluge kontrole letenja, odnosno usluge oblasne, prilazne i aerodromske kontrole letenja;

(11) „blok vazdušnog prostora” (*Airspace Block*) je vazdušni prostor utvrđenih dimenzija u prostoru i vremenu, koji se sastoji od jedne ili više struktura vazdušnog prostora i unutar kojeg se pružaju usluge u vazdušnoj plovidbi;

(12) „upravljanje vazдушnim prostorom” (*Airspace Management*) je funkcija planiranja i praćenja čiji je glavni cilj optimizacija upotrebe raspoloživog vazdušnog prostora putem dinamičke vremenske raspodjele i, povremeno, razdvajanja vazdušnog prostora između različitih kategorija korisnika vazdušnog prostora na osnovu kratkoročnih potreba;

(13) „struktura vazdušnog prostora” (*Airspace Structure*) je određeni volumen vazdušnog prostora utvrđen sa ciljem da obezbijedi sigurne i optimalne operacije vazduhoplova;

(14) „korisnici vazdušnog prostora” (*Airspace Users*) su operatori vazduhoplova koji lete u skladu sa pravilima opšteg vazdušnog saobraćaja;

(15) „usluga uzbunjivanja” (*Alerting Service*) je usluga koja se pruža radi obavještanja odgovarajućih organizacija o vazduhoplovu kome je potrebna pomoć u vidu traganja i spašavanja i radi pružanja pomoći takvim organizacijama, prema potrebi;

(16) „usluga prilazne kontrole letenja” (*Approach Control Service*) je usluga kontrole letenja za dolazne i odlazne kontrolisane letove;

(17) „usluga oblasne kontrole letenja” (*Area Control Service*) je usluga kontrole letenja za kontrolisane letove u kontrolisanim oblastima;

(18) „polazna vrijednost” (*Baseline Value*) je vrijednost definisana u svrhu utvrđivanja ciljeva efikasnosti i procijenjena pomoću stvarnih troškova ili stvarnih jediničnih troškova tokom godine koja prethodi početku relevantnog referentnog perioda;

(19) „referentna grupa za upoređivanje” (*benchmark group*) je grupa pružalaca usluga u vazдушnom saobraćaju sa sličnim operativnim i ekonomskim okruženjem;

(20) „vrijednost na osnovu raščlanjivanja” (*breakdown value*) je vrijednost koja je za određenog pružaoca usluga u vazдушnom saobraćaju dobijena raščlanjivanjem cilja efikasnosti sa nivoa Unije na jednog ili više pružalaca usluga u vazдушnom saobraćaju, koja služi kao referentna vrijednost za

procjenu usklađenosti cilja efikasnosti utvrđenog u nacrtu plana efikasnosti s ciljem efikasnosti na nivou Unije;

(21) „sertifikat” (*certificate*) je sertifikat kako je definisan u članu 3 tačka 12 Regulative (EU) 2018/1139;

(22) „usluga zajedničkog informisanja” (*Common Information Service-CIS*) je usluga koja se sastoji od prosljeđivanja statičkih i dinamičkih podataka kako bi se omogućilo pružanje usluga u *U-space* za upravljanje saobraćajem bespilotnih vazduhoplova;

(23) „*U-space* vazdušni prostor” (*U-space airspace*) je geografsko područje za UAS-ove koje su odredile države članice i u kojem su operacije UAS-ova dopuštene samo uz podršku usluga u *U-space*;

(24) „usluga u *U-space*” (*U-space service*) je usluga, zasnovana na digitalnim uslugama i automatizaciji funkcija, namijenjena za podršku sigurnog, efikasnog i zaštićenog pristupa *U-space* vazdušnog prostora za velik broj UAS-ova;

(25) „pružalac usluga u *U-space*” (*U-space service provider*) je svako pravno lice koje pruža usluge u *U-space*;

(26) „usluge komunikacija” (*Communication Services*) su vazduhoplovne fiksne i mobilne usluge kojima se obezbeđuje komunikacija zemlja-zemlja, vazduh-zemlja i vazduh-vazduh za potrebe kontrole letenja;

(27) „sastavni djelovi” (*constituents*) su materijalna sredstva za rad, kao što je hardver, i nematerijalna sredstva, kao što je softver, od koga zavisi interoperabilnost EATMN-a;

(28) „kontrolisana oblast” (*control area*) je kontrolisani vazdušni prostor koji se od određene granice iznad zemlje prostire naviše;

(29) „kooperativno donošenje odluka” (*cooperative decision-making*) je proces u kojem se odluke donose na osnovu interakcije i konsultacija sa relevantnim organima država članica, operativnim učesnicima i ostalim učesnicima, u zavisnosti od slučaja, sa ciljem postizanja konsenzusa;

(30) „prekogranične usluge” (*Cross-border Services*) su usluge u vazdušnoj plovidbi koje u jednoj državi članici pruža pružalac usluga koji ima svoje primarno mjesto poslovanja u drugoj državi članici;

(31) „izjava” (*Declaration*) je, za potrebe upravljanja vazdušnim saobraćajem i usluga u vazdušnoj plovidbi, izjava kako je definisana u članu 3 tačka 10 Regulative (EU) 2018/1139;

(32) „projektovanje struktura vazdušnog prostora” (*Design of Airspace Structures*) je proces kojim se obezbeđuju izrada i sprovođenje naprednih navigacionih mogućnosti i tehnika, poboljšane mreža ruta i s njom povezane sektorizacije, optimizovanih struktura vazdušnog prostora i ATM procedura za povećanje kapaciteta;

(33) „zona naplate rutnih naknada” (*En Route Charging Zone*) je dio vazdušnog prostora koji se proteže od zemlje do i uključujući gornji vazdušni prostor, u kojem se pružaju usluge u vazdušnoj plovidbi na ruti i za koji je utvrđena jedinstvena troškovna osnova;

(34) „EUROCONTROL” je Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe, osnovana Međunarodnom konvencijom od 13. decembra 1960. godine o Saradnji za sigurnost vazdušne plovidbe;

(35) „Evropska mreža za upravljanje vazdušnim saobraćajem” (*European Air Traffic Management Network-EATMN*) je skup sistema iz tačke 3.1. Priloga VIII Regulative (EU) 2018/1139 koji omogućuju pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi u Uniji, uključujući interfejsne na granicama sa trećim zemljama;

(36) „Evropski ATM Master plan” (*European ATM Master Plan*) je plan odobren Odlukom Savjeta 2009/320/EZ¹, kako je kasnije izmijenjen;

---

¹ Odluka Savjeta 2009/320/EC od 30. marta 2009. godine o odobravanju Evropskog ATM Master plana za SESAR projekat (OJ L 95, 9.4.2009, str. 41).

- (37) „fleksibilna upotreba vazdušnog prostora” (*Flexible Use of Airspace*) je koncept upravljanja vazdušnim prostorom, kako ga je utvrdio ICAO, čiji je osnovni princip da vazdušni prostor ne bi trebalo odrediti kao isključivo civilni ili vojni vazdušni prostor, nego bi ga trebalo smatrati kontinuiranim prostorom u kojem se u najvećoj mogućoj mjeri mora odgovoriti na sve zahtjeve korisnika;
- (38) „usluga letnih informacija” (*Flight Information Service*) označava uslugu koja se pruža sa namjerom davanja savjeta i informacija korisnih za sigurno i efikasno obavljanje letova;
- (39) „projektovanje procedura za letenje” (*Flight Procedures Design*) su svi zadaci relevantni za projektovanje instrumentalnih procedura za letenje;
- (40) „opšti vazdušni saobraćaj” (*General Air Traffic*) su sve operacije civilnih vazduhoplova, kao i sve operacije državnih vazduhoplova (uključujući vazduhoplove vojske, carine i policije) kada se ovakve operacije izvršavaju u skladu sa postupcima koje je propisao ICAO, koji je uspostavljen na osnovu Čikaške konvencije;
- (41) „pravila instrumentalnog letenja” (*Instrument Flight Rules-IFR*) pravila su koja omogućuju da vazduhoplov koji je opremljen odgovarajućom navigacionom opremom za predviđenu rutu leti u skladu sa primjenljivim zahtjevima za vazdušne operacije;
- (42) „IFR operacija u vazdušnom prevozu godišnje ” (*IFR air transport movements per year*) je zbir polijetanja i slijetanja izvedenih kao IFR, koji se izračunava kao godišnji prosjek tokom tri kalendarske godine koje prethode godini u kojoj treba dostaviti nacrt plana efikasnosti;
- (43) „interoperabilnost” (*Interoperability*) je skup funkcionalnih, tehničkih i operativnih karakteristika koje se zahtjevaju od sistema i sastavnih djelova EATMN-a i od procedura za njihovo funkcionisanje, da bi se omogućilo njihovo sigurno, nesmetano i efikasno funkcionisanje;
- (44) „meteorološke usluge za vazdušnu plovību” (*Meteorological services for air navigation - MET*) su oprema i usluge kojima se daju informacije o meteorološkim prognozama, upozorenjima, izvještajima i osmotranjima za namjenu vazdušne plovibe, kao i sve druge meteorološke informacije koje pružaju države za upotrebu u vazduhoplovstvu;
- (45) „nacionalni nadležni organ” (*National Competent Authority*) je nacionalni nadležni organ kako je definisano u članu 3 tačka (34) Regulative (EU) 2018/1139;
- (46) „nacionalni nadzorni organ” (*National Supervisory Authority*) je nacionalno tijelo ili nacionalna tijela kojima je država članica povjerala zadatke iz ove regulative;
- (47) „navigacione usluge ” (*Navigation services*) su oprema i usluge koji vazduhoplovu daju informacije o poziciji i vremenu;
- (48) „kriza na mreži” (*Network Crisis*) je nemogućnost pružanja usluga upravljanja vazdušnim saobraćajem ili usluga u vazdušnoj plovibi na potrebnom nivou, što rezultira velikim gubitkom kapaciteta mreže, velikom neravnotežom između kapaciteta mreže i potražnje, ili velikim smetnjama u protoku informacija ili velikim gubitkom integriteta jednog ili više djelova mreže nakon neuobičajene ili nepredviđene situacije;
- (49) „menadžer mreže” (*Network Manager*) je subjekt kojem su povjereni zadaci potrebni za doprinos izvršavanju, u skladu sa članom 38 ove regulative, mrežnih funkcija iz člana 37 ove regulative;
- (50) „operativni plan mreže” (*Network Operations Plan –NOP*) je plan izrađen procesom kooperativnog donošenja odluka radi sprovođenja ciljeva mrežnih funkcija na operativnom nivou i doprinošenja ciljevima efikasnosti;
- (51) „strateški plan mreže” (*Network Strategy Plan –NSP*) je plan izrađen procesom kooperativnog donošenja odluka kojim se usmjerava dugoročan razvoj mreže;
- (52) „operativni vazdušni saobraćaj” (*operational air traffic*) su svi letovi koji nisu u skladu s odredbama koje se odnose na opšti vazdušni saobraćaj i za koje su odgovarajući nacionalni organi odredili pravila i procedure;
- (53) „operativni podaci” (*Operational Data*) su informacije vezane za sve faze leta neophodne za operativne namjene pružalaca usluga u vazdušnoj plovibi, korisnika vazdušnog prostora, operatora aerodroma i ostalih uključenih učesnika;

- (54) „operativni učesnici” (*Operational Stakeholders*) su civilni i vojni korisnici vazdušnog prostora, civilni i vojni pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi, kao i operatori aerodroma;
- (55) „plan efikasnosti” (*Performance Plan*) je plan čiji je cilj poboljšati efikasnost usluga u vazdušnoj plovidbi i mrežnih funkcija;
- (56) „puštanje u rad” (*putting into service*) označava prvu operativnu upotrebu nakon početne instalacije ili nakon nadgradnje sistema;
- (57) „mreža ruta” (*Route Network*) je mreža definisanih ruta za usmjeravanje tokova opšteg vazdušnog saobraćaja kako je to neophodno za pružanje usluga kontrole letenja;
- (58) „faza definisanja SESAR-a” (*SESAR definition phase*) je faza koja se sastoji od određivanja i ažuriranja dugoročne vizije projekta SESAR, s njim povezanog koncepta operacija kojima se omogućuju poboljšanja u svakoj fazi leta, potrebnih bitnih operativnih promjena u okviru EATMN-a i potrebnih prioriteta razvoja i realizacije;
- (59) „faza realizacije SESAR-a” (*SESAR deployment phase*) su uzastopne faze industrijalizacije i sprovođenja tokom kojih se sprovode sljedeće aktivnosti: standardizacija, proizvodnja i sertifikacija zemaljske i avionske opreme i procesa potrebnih za sprovođenje rješenja SESAR-a (industrijalizacija); i nabavka, instalacija i puštanje u rad opreme i sistema koji se zasnivaju na rješenjima SESAR-a, uključujući povezane operativne procedure (sprovođenje);
- (60) „faza razvoja SESAR-a” (*SESAR development phase*) je faza tokom koje se sprovode aktivnosti istraživanja, razvoja i validacije u cilju isporučivanja zrelih rješenja SESAR-a;
- (61) „SESAR projekat” (*SESAR project*) je projekat modernizacije upravljanja vazdušnim saobraćajem u Evropi kojim se Uniji nastoji pružiti visokodjelotvorna, standardizovana i interoperabilna infrastruktura za upravljanje vazdušnim saobraćajem i koji se sastoji od inovacijskog ciklusa koji uključuje fazu definisanja SESAR-a, fazu razvoja SESAR-a i fazu realizacije SESAR-a;
- (62) „rješenje SESAR-a” (*SESAR solution*) je rezultat faze razvoja SESAR-a koji se može realizovati i kojim se uvode nove ili poboljšane standardizovane i interoperabilne operativne procedure ili tehnologije;
- (63) „usluge nadzora” (*Surveillance Services*) su one usluge i oprema koji se koriste za određivanje pojedinačnih položaja vazduhoplova kako bi se omogućilo sigurno razdvajanje;
- (64) „sistem” (*System*) je skup sastavnih djelova na vazduhoplovu i na zemlji, kao i satelitska oprema, koji obezbjeđuje podršku uslugama u vazdušnoj plovidbi za sve faze leta;
- (65) „zona naplate terminalnih naknada” (*Terminal Charging Zone*) je aerodrom ili grupa aerodroma koji se nalaze na teritoriji države članice ili više njih, u kojoj se pružaju usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima i za koju je utvrđena jedinstvena troškovna osnova;
- (66) „nadgradnja” (*Upgrade*) označava bilo kakvu modifikaciju koja mijenja operativne karakteristike sistema;
- (67) „upotreba struktura vazdušnog prostora” (*utilisation of airspace structures*) je način na koji se strukture vazdušnog prostora upotrebljavaju u operativnom smislu, što treba razlikovati od upravljanja vazdušnim prostorom definisanog u tački 12 ovog člana.

Član 3

Funkcionalni blokovi vazdušnog prostora

Države članice mogu da održavaju saradnju i koordinaciju u okviru vazdušnog prostora funkcionalnih blokova vazdušnog prostora koji su prethodno uspostavljeni na osnovu člana 9a Regulative (EZ) br. 550/2004 sa ciljem jačanja efikasnosti mreže za upravljanje vazdušnim saobraćajem u okviru Jedinstvenog evropskog neba, posebno podnošenjem zajedničkih planova efikasnosti u skladu sa članom 23 stav 7 ove regulative, pod uslovom da to ne utiče na efikasno sprovođenje ove regulative i da se o troškovima koji se odnose na funkcionalne blokove vazdušnog prostora izvještava zasebno, kao dio podataka koje treba dostaviti u okviru sistema naknada iz čl. 29 do 36 ove regulative.

POGLAVLJE II NACIONALNI NADZORNI ORGANI

Član 4

Određivanje, uspostavljanje i zahtjevi u vezi sa nacionalnim nadzornim organima

1. Države članice, zajednički ili pojedinačno, određuju ili osnivaju organ ili organe kao svoje nacionalne nadzorne organe kako bi se preuzeli poslovi povjereni tom organu u skladu sa ovom regulativom.
2. Nacionalni nadzorni organ vrši svoja ovlaštenja izvršava nepristrasno, nezavisno i transparentno i u skladu sa tim se organizuje, vodi, finansira i raspolaže odgovarajućim osobljem.
3. Ne dovodeći u pitanje stav 1 ovog člana, nacionalni nadzorni organi nezavisni su od svih pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi u organizacionom i hijerarhijskom smislu i u pogledu donošenja odluka i pravno su ili funkcionalni odvojeni od pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi. Pored toga, pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi nemaju ovlaštenje za donošenje odluka o raspodjeli budžeta nacionalnih nadzornih organa. Pod uslovom da je takva nezavisnost zagarantovana, nacionalni nadzorni organ može biti dio istog nacionalnog ministarstva ili uprave kao pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi.
4. Ako nacionalni nadzorni organ nije pravno odvojen od pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi, relevantna država članica obavještava Komisiju o mjerama koje je preduzela kako bi obezbijedila da nacionalni nadzorni organ ispunjava zahtjeve iz stava 3 ovog člana, i dokumentuje na koji način je njegova nezavisnost postignuta, pokazujući djelotvornost te nezavisnosti. U tu svrhu, ako su nacionalni nadzorni organ i pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi dio iste uprave, nacionalni nadzorni organ ne traži i ne prima instrukcije sa hijerarhijskog nivoa te uprave koja ima nadležnost nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi u pogledu njegovih poslova na osnovu člana 5 ove regulative i povezanih odluka.
5. Nacionalni nadzorni organ može biti spojen sa drugim regulatornim organom, kao što je nacionalni nadležni organ ili nacionalni organ nadležan za konkurentno tržište iz člana 11 Regulative Savjeta (EZ) br. 1/2003², pod uslovom da se odluke koje se odnose na poslove dodijeljene nacionalnom nadzornom organu na osnovu ove regulative donose nezavisno od drugih poslova koji su dodijeljeni zajedničkom organu. U tom slučaju zajednički organ ispunjava zahtjeve u pogledu nezavisnosti utvrđene u ovom članu.
Za pitanja povezana sa poslovima iz člana 5 ove regulative, nacionalni nadzorni organ se predstavlja na način kojim se obezbjeđuje nezavisnost njegovih odluka.
6. Ne dovodeći u pitanje nacionalne propise o zapošljavanju javnih službenika, države članice obezbjeđuju da se osoblje njihovih nacionalnih nadzornih organa, uključujući privremeno osoblje, zapošljava u okviru jasnih i transparentnih procesa zapošljavanja, čime se obezbjeđuje njihova nezavisnost, i da se osoblje nacionalnih nadzornih organa bira na osnovu posebnih kvalifikacija, uključujući odgovarajuće kompetencije i relevantno iskustvo, ili se na odgovarajući način obučava, za djelotvorno obavljanje poslova utvrđenih u članu 5 ove regulative.
Države članice utvrđuju pravila za izbjegavanje sukoba interesa za osoblje, uključujući lica koja donose odluke izvršavajući ovlaštenja iz Poglavlja III ove regulative, kako bi nacionalni nadzorni organi mogli nezavisno da obavljaju poslove iz člana 5 ove regulative.
7. Ne dovodeći u pitanje član 30 stav 3 ove regulative, države članice obezbjeđuju da nacionalni nadzorni organi imaju potrebna finansijska sredstva i mogućnosti da efikasno i blagovremeno izvršavaju poslove iz člana 5 ove regulative.
8. Države članice obavještavaju Komisiju o nazivima i adresama nacionalnih nadzornih organa, kao i o njihovim promjenama, te o mjerama koje su poduzete kako bi se osigurala usklađenost s ovim članom.

---

² Regulativa Savjeta (EC) br. 1/2003 od 16. decembra 2002. godine o sprovođenju pravila o konkurentnom tržištu kako je utvrđeno u članovima 81 i 82 Ugovora (OJ L 1, 4.1.2003, str. 1).

Član 5

Poslovi nacionalnih nadzornih organa

1. Nacionalni nadzorni organ obavlja zadatke koji su mu dodijeljeni ovom regulativom i Regulativom (EU) 2018/1139 i sprovedbenim aktima donesenim na osnovu nje. Posebno, nacionalni nadzorni organ:

(a) procjenjuje i nadzire ispunjavanje zahtjeva u vezi sa finansijskom stabilnošću, odgovornošću, pokrićem osiguranja, vlasništvom i organizacionom strukturom iz tačke 7 Priloga VIII Regulative (EU) 2018/1139 i zahtjeva utvrđenih u sprovedbenim aktima iz člana 43 te Regulative;

(b) provjerava usklađenost pružalaca usluga iz člana 8 stav 2 tačka b i člana 11 stav 6 tačka d sa zahtjevima nacionalne bezbjednosti i odbrane i njihovo ispunjavanje, osim ako država članica ovaj zadatak ne dodijeli drugom organu; kada država članica odluči da dodijeli ovaj zadatak drugom organu, o tome obavještava Komisiju;

(c) ne dovodeći u pitanje Direktivu 2014/25/EU i Direktivu 2014/24/EU, doprinosi, kada je to relevantno i primjereno, pravilnoj primjeni zahtjeva za nabavke u skladu sa članom 11 ove Regulative;

(d) procjenjuje i odobrava utvrđivanje naknada za pružanje CIS-a, u skladu sa članom 12;

(e) sprovodi i prati programe efikasnosti i metod obračuna naknada u skladu sa i u okviru granica svojih zadataka iz čl. 21 do 27 i čl. 29 do 32 ove regulative i sa sprovedbenim aktima iz čl. 28 i 33 ove regulative;

(f) nadzire primjenu ove regulative u pogledu transparentnosti finansijskih iskaza pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi u skladu sa članom 36 ove regulative.

Za potrebe tačke a ovog stava, država članica može odlučiti da procjenu i nadzor nad usklađenošću pružalaca usluga vazdušne plovidbe sa zahtjevima utvrđenim u toj tački dodijeli svom nacionalnom nadležnom organu i, u takvom slučaju, obezbjeđuje da taj nacionalni nadležni organ raspolaže dovoljnim resursima i stručnošću za izvršavanje tih zadataka i o tome obavještava Komisiju;

2. Svaki nacionalni nadzorni organ, u saradnji sa nacionalnim nadležnim organom i bez dovođenja u pitanje člana 4 stav 5 ove regulative, sprovodi potrebne aktivnosti praćenja, uključujući, prema potrebi, kontrole (*inspections*) i provjere (*audits*), kako bi se utvrdilo moguće neispunjavanje zahtjeva utvrđenih u ovoj regulativi i sprovedbenim aktima usvojenim na osnovu nje od strane subjekata koji podliježu njegovom nadzoru prema ovoj regulativi.

Ne dovodeći u pitanje član 5 stav 1 drugi podstav ove regulative, nacionalni nadzorni organ dostavlja nacionalnom nadležnom organu svoju procjenu usklađenosti pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi sa zahtjevima navedenim u tački 7 Priloga VIII Regulative (EU) 2018/1139 u vezi sa finansijskom stabilnošću, odgovornošću, osiguranjem, vlasništvom i organizacionom strukturom. Ta procjena, kada je to primjereno, uključuje preporuku za izmjenu, ograničavanje, suspenziju ili ukidanje sertifikata u skladu sa članom 41 Regulative (EU) 2018/1139.

U slučaju neispunjavanja drugih zahtjeva utvrđenih u ovoj regulativi od strane subjekata koji podliježu njihovom nadzoru prema ovoj regulativi, nacionalni nadzorni organ nalaže sprovođenje potrebnih popravnih mjera.

Pružaoци usluga u vazdušnoj plovidbi, operatori aerodroma i relevantni pružaoci CIS-a izvršavaju sve naložne mjere koje donesu nacionalni nadzorni organi u tom kontekstu.

3. Države članice obezbjeđuju da odluke koje donesu nacionalni nadzorni organi u skladu s ovim članom podliježu pravu žalbe, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom.

Član 6

Saradnja nacionalnih nadzornih organa

1. Nacionalni nadzorni organi, u okviru Odbora za saradnju nacionalnih nadzornih organa iz člana 18 ove regulative, razmjenjuju informacije relevantne za druge nacionalne nadzorne organe, posebno

informacije koje se odnose na njihov rad i proces donošenja odluka, najbolje prakse i procedura u primjeni ove regulative.

2. Nacionalni nadzorni organi saraduju, kada je to primjereno, putem radnih aranžmana, u svrhu međusobne pomoći u svojim zadacima utvrđenim u članu 5 ove regulative i vođenju istraga i pregleda.

3. U slučaju prekograničnog pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi u vazdušnim prostorima koji spadaju pod nadležnost dvije ili više država članica, relevantne države članice obezbjeđuju da se zaključče potrebni sporazumi za nadzor nad tim uslugama. Relevantni nacionalni nadzorni organi olakšavaju pružanje tih prekograničnih usluga od strane pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi i mogu uspostaviti odgovarajuće radne aranžmane ili planove nadzora precizirajući sprovođenje njihove saradnje.

4. U slučaju prekograničnog pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi u vazdušnom prostoru koji spada pod nadležnost druge države članice, aranžmani iz stava 3 ovog člana predviđaju međusobno priznavanje obavljanja zadataka utvrđenih ovom regulativom od strane svake od država članica ili njihovih organa i rezultata obavljanja ovih zadataka. Takođe će odrediti koji je nacionalni nadzorni organ zadužen za zadatke utvrđene u članu 5 stav 1 ove regulative.

5. Tamo gdje je to dozvoljeno nacionalnim zakonom i sa ciljem regionalne saradnje, nacionalni nadzorni organi mogu takođe sklapati aranžmane o podjeli odgovornosti u vezi sa nadzornim zadacima.

6. Relevantne države članice obavještavaju Komisiju o sporazumima iz ovog člana.

POGLAVLJE III PRUŽANJE USLUGA

Član 7

Pružanje usluga koje obavljaju pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi

1. Bez dovođenja u pitanje član 8, član 10 i član 11 stav 6 ove regulative, subjekt koji ispunjava zahtjeve utvrđene u čl. 40 i 41 Regulative (EU) 2018/1139 i u sprovedbenim i delegiranim aktima navedenim u čl. 43 i 47 te regulative ima pravo da korisnicima vazdušnog prostora pruža usluge u vazdušnoj plovidbi unutar Unije, pod nediskriminirajućim uslovima.

2. Bez dovođenja u pitanje nacionalnih aranžmana koji proizilaze iz člana 4 stav 5 i člana 5 stav 1 drugi podstav ove regulative, nacionalni nadzorni organi države članice čiji je nacionalni nadležni organ odgovoran za sertifikaciju iz člana 41 Regulative 2018/1139, u skladu sa članom 62 te regulative, odgovorni su za zadatke utvrđene u ovom članu u pogledu procjene usklađenosti sa bitnim zahtjevima u vezi sa finansijskom stabilnošću, odgovornošću, pokrićem osiguranja, vlasništvom i organizacionom strukturom navedenim u tački 7 Priloga VIII Regulative (EU) 2018/1139.

3. Bez obzira na nacionalne aranžmane koji proizilaze iz člana 4 stav 5 i člana 5 stav 1 drugi podstav ove regulative, sa ciljem utvrđivanja da li subjekt ispunjava bitne zahtjeve u vezi s finansijskom stabilnošću, odgovornošću, pokrićem osiguranja, vlasništvom i organizacionom strukturom navedene u tački 7 Priloga VIII Regulative (EU) 2018/1139 i zahtjeve utvrđene u sprovedbenim aktima iz člana 43 te regulative, nacionalni nadzorni organi:

(a) procjenjuju usklađenost podnosioca zahtjeva za sertifikaciju, u skladu sa članom 41 stav 2 Regulative (EU) 2018/1139, sa bitnim zahtjevima u vezi s finansijskom stabilnošću, odgovornošću, pokrićem osiguranja, vlasništvom i organizacionom strukturom navedenim u tački 7 Priloga VIII te Regulative i sa zahtjevima utvrđenim u sprovedbenim aktima iz člana 43 te regulative i dostavljaju svoju procjenu nadležnom organu iz člana 62 te regulative;

(b) u skladu sa članom 5 stav 2 ove regulative, vrši nadzor nad imaicima sertifikata izdatog u skladu sa članom 41 Regulative (EU) 2018/1139, u pogledu usklađenosti s osnovnim zahtjevima u vezi s finansijskom stabilnošću, odgovornošću, pokrićem osiguranja, vlasništvom i organizacionom

strukturu navedenim u tački 7 Priloga VIII te regulative i sa zahtjevima utvrđenim u sprovedbenim aktima iz člana 43 te regulative.

4. Bez obzira na stav 1 ovog člana i pod uslovima utvrđenim u članu 2 stav 5 Regulative (EU) 2018/1139, države članice mogu dozvoliti pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi iz člana 2 stav 3 tačka c Regulative (EU) 2018/1139 u cijelom ili dijelu vazdušnog prostora pod njihovom odgovornošću od strane vojske bez sertifikacije, ako vojska nudi takve usluge prvenstveno operacijama vazduhoplova koje nisu opšti vazdušni saobraćaj. U takvim slučajevima, relevantna država članica obavještava Komisiju i ostale države članice o svojoj odluci.

Član 8

Određivanje pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju

1. Države članice obezbjeđuju pružanje usluga u vazdušnom saobraćaju jedino unutar posebnih blokova vazdušnog prostora u odnosu na vazdušni prostor pod njihovom odgovornošću. U tu svrhu, države članice pojedinačno ili kolektivno određuju jednog ili više pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju. Države članice imaju diskreciona prava u određivanju pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju pod uslovom da takvi pružaoci usluga u vazdušnom saobraćaju ispunjavaju zahtjeve utvrđene u ovom članu, ne dovodeći u pitanje član 11 stav 3 ove regulative.

2. Pružaoci usluga u vazdušnom saobraćaju ispunjavaju sljedeće kumulativne uslove:

(a) posjeduju sertifikat u skladu sa članom 41 Regulative (EU) 2018/1139 ili važeću izjavu u skladu sa članom 41 stav 5 Regulative (EU) 2018/1139, ne dovodeći u pitanje član 7 stav 4 ove regulative;

(b) ispunjava zahtjeve nacionalne bezbjednosti i odbrane;

(c) imaju glavno mjesto poslovanja na teritoriji države članice; i

(d) više su od 50% u vlasništvu država članica ili državljana država članica i pod njihovom su stvarnom kontrolom, bilo direktno ili indirektno preko jednog ili više posredničkih privrednih društava, osim ako je drukčije predviđeno sporazumom sa trećom zemljom u kojem je Unija strana potpisnica.

Odstupajući od tač. (c) i (d) ovog stava, država članica može odrediti pružaoca usluga u vazdušnom saobraćaju koji ima glavno mjesto poslovanja u trećoj zemlji ili koji ne ispunjava uslove vlasništva i kontrole utvrđene u tački (d) ovog stava da pruža usluge u vazdušnom saobraćaju u ograničenom dijelu vazdušnog prostora za koji je ta država članica odgovorna, gdje se taj dio vazdušnog prostora graniči sa vazdušnim prostorom pod odgovornošću te treće zemlje.

3. Određivanje pružaoca usluga u vazdušnom saobraćaju ne smije biti podložno nikakvom uslovu koji zahtijeva da taj pružalac:

(a) bude u direktnom ili većinskom vlasništvu države članice koja ga određuje ili njenih državljana;

(b) ima glavno mjesto poslovanja ili registrovano sjedište na teritoriji države članice koja ga određuje; ili

(c) koristi samo sredstva u državi članici koja ga određuje,

kada primjena takvog uslova podrazumijeva ograničenje slobode pružanja usluga ili slobode poslovnog osnivanja koje nije opravdano u kontekstu legitimnog cilja od opšteg interesa, kao što su javni red, javna sigurnost ili bezbjednost i nije proporcionalno tom cilju.

4. Kada je relevantno, države članice preciziraju prava i obaveze koje treba da ispune pružaoci usluga u vazdušnom saobraćaju određeni u skladu s ovim članom. Te obaveze mogu uključivati uslove za blagovremeno dostavljanje relevantnih informacija koje omogućavaju identifikaciju svih operacija vazduhoplova u vazdušnom prostoru pod njihovom odgovornošću.

5. Države članice periodično procjenjuju prava i obaveze iz stava 4 ovog člana i usklađenost s obavezama koje proizilaze iz ove regulative i iz Regulative (EU) 2018/1139, ili kad god utvrde relevantne promjene u pružanju usluga i, ako se to smatra potrebnim, donose odgovarajuće odluke u vezi s određivanjem relevantnih pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju, bez uticaja na kontinuitet pružanja usluge.

6. Države članice bez odlaganja obavještavaju Komisiju i druge države članice o svakoj odluci donesenoj na osnovu ovog člana u vezi s određivanjem pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju unutar posebnih blokova vazdušnog prostora u odnosu na vazdušni prostor pod njihovom odgovornošću.

Član 9

Odnosi među pružaocima usluga u vazdušnoj plovidbi

1. Ne dovodeći u pitanje član 7 stav 4 ove regulative, pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi mogu koristiti usluge drugih pružalaca usluga koji su sertifikovani ili koji su deklarirali svoju sposobnost u skladu sa članom 41 Regulative (EU) 2018/1139. Takva saradnja se ostvaruje u skladu sa članom 11 ove Regulative, kada je to primjenljivo.

Za pružaoce usluga u vazdušnom saobraćaju koji su određeni u skladu sa članom 8 ove regulative i za pružaoce meteoroloških usluga određenih u skladu sa članom 10 ove regulative, takva saradnja podliježe potvrđivanju od strane relevantnih država članica.

2. Za potrebe stava 1 ovog člana, pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi formaliziraju svoje radne odnose putem pisanih sporazuma ili ekvivalentnih pravnih aranžmana, kojima se preciziraju dužnosti, uključujući sva primjenljiva finansijska poravnanja, i zadatke koje preuzima svaki od pružalaca. O sporazumima ili aranžmanima obavještava se nacionalni nadzorni organ i relevantni nacionalni nadležni organ.

Član 10

Određivanje pružalaca MET-a

1. Države članice mogu, pojedinačno ili kolektivno, odrediti jednog pružaoca meteoroloških usluga u cijelom ili dijelu vazdušnog prostora pod svojom odgovornošću, uzimajući u obzir sigurnosne aspekte.

2. Države članice bez odlaganja obavještavaju Komisiju i druge države članice o svakoj odluci donesenoj na osnovu ovog člana.

Član 11

Uslovi za pružanje usluga CNS, AIS, ADS, MET i usluga u vazdušnom saobraćaju za prilaznu i aerodromsku kontrolu

1. Ne dovodeći u pitanje Direktivu 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Savjeta³ i Direktivu 2014/25/EU Evropskog parlamenta i Savjeta⁴, kada je primjenljivo, određeni pružaoci usluga u vazdušnom saobraćaju mogu odlučiti da ugovore nabavku CNS, AIS ili ADS usluga, ili MET usluge u slučajevima kada države članice nisu odredile MET pružaoca usluga u skladu sa članom 10 ove regulative, pod tržišnim uslovima, putem javnih nabavki ili drugih oblika sporazuma u slučajevima kada se ove direktive ne primjenjuju, uzimajući u obzir posebne okolnosti kao što su nedostatak dostupnih rješenja na tržištu i razmatranja koja se odnose na javni interes.

2. Države članice mogu dozvoliti operatorima aerodroma ili grupi operatora aerodroma da ugovore nabavku usluge u vazdušnom saobraćaju za aerodromsku kontrolu i/ili usluge u vazdušnom saobraćaju za prilaznu kontrolu pod tržišnim uslovima. U tu svrhu, države članice mogu zahtijevati od operatora aerodroma odgovarajuća obrazloženja da će to omogućiti postizanje poboljšanja kvaliteta usluge u korist korisnika vazdušnog prostora, uz održavanje zahtijevanog nivoa sigurnosti.

---

³ Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 2014/24/EU od 26. februara 2014. godine o javnim nabavkama i stavljanju van snage Direktive 2004/18/EC (OJ L 94, 28.3.2014, str. 65).

⁴ Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta 2014/25/EU od 26. februara 2014. godine o javnim nabavkama subjekata u sektorima vodovodnih, energetskih, prevoznih i poštanskih uslugama i stavljanju van snage Direktive 2004/17/EC (OJ L 94, 28.3.2014, str. 243).

3. U slučajevima kada je nabavka iz stava 2 ovog člana dozvoljena, relevantni operator aerodroma ili grupa operatora aerodroma obezbjeđuje da tehnički zahtjevi u specifikacijama tendera uključuju zahtjeve o kvalitetu usluge. Države članice određuju pružaoca usluga odabranog kao rezultat ugovorene nabavke iz ovog stava.

4. U slučajevima kada se usluge u vazdušnoj plovidbi nabavljaju pod tržišnim uslovima, procedure nabavke za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi sprovode se u skladu sa principima jednakog tretmana, nediskriminacije i transparentnosti, kao i sa primjenljivim odredbama Ugovora i u skladu sa Direktivama 2014/24/EU i 2014/25/EU, kada je to primjenljivo.

5. Države članice preduzimaju sve potrebne mjere kako bi obezbijedile da pružanje usluga u vazdušnom saobraćaju na ruti poštuje zahtjev u vezi sa odvajanjem finansijskih iskaza iz člana 36 stav 3 ovog člana.

Osim toga, u slučajevima kada pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi namjerava da učestvuje u procedurama nabavke za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi u skladu sa st. 1 i 2 ovog člana, predmetna država članica preduzima odgovarajuće mjere kako bi se izbjeglo unakrsno subvencioniranje sa drugim uslugama u vazdušnoj plovidbi.

6. Pružalac usluga CNS, AIS, ADS, MET ili usluga u vazdušnom saobraćaju za aerodromsku kontrolu ili za prilaznu kontrolu može biti odabran i, ako je primjereno, određen za pružanje usluga u državi članici samo kao rezultat nabavke u skladu sa st. 1, 2 ili 3 ovog člana, pod uslovom da ispunjava sljedeće kumulativne uslove:

(a) posjeduje sertifikat u skladu sa članom 41 Regulative (EU) 2018/1139 ili važeću izjavu u skladu sa članom 41 stav 5 Regulative (EU) 2018/1139, ne dovodeći u pitanje član 7 stav 4 ove regulative;

(b) ima glavno mjesto poslovanja na teritoriji države članice;

(c) da je više od 50% u vlasništvu država članica ili državljana država članica i pod njihovom su stvarnom kontrolom, direktno ili indirektno putem jednog ili više posredničkih privrednih društava, osim ako nije drukčije predviđeno sporazumom sa trećom zemljom u kojem je Unija strana potpisnica; i

(d) ispunjava zahtjeve nacionalne bezbjednosti i odbrane.

Odstupajući od ovog stava, pružalac globalnih satelitskih usluga kojem je izdat sertifikat u skladu sa članom 41 Regulative (EU) 2018/1139 za pružanje usluga unutar Unije prije stupanja na snagu ove regulative može biti izabran za pružanje usluga u Uniji čak i ako ne ispunjava uslove utvrđene u tač.

(b) i (c) ovog stava.

7. Čl. 23, 24, 25 i 27 ove regulative i sprovedbena pravila koja se odnose na te članove iz člana 28 ove regulative ne primjenjuju se na pružaoca usluga u vazdušnom saobraćaju koji su određeni kao rezultat procedure nabavke sprovedene u skladu sa st. 2 i 3 ovog člana. Relevantni pružaoci usluga u vazdušnom saobraćaju dužni su da nacionalnom nadzornom organu dostave podatke o efikasnosti usluga u vazdušnoj plovidbi u ključnim oblastima efikasnosti iz člana 21 stav 3 tačka a ove regulative i iz oblasti sigurnosti. Nacionalni nadzorni organ bez odlaganja dostavlja ove informacije Komisiji.

8. Ne dovodeći u pitanje Direktivu 2014/25/EU ili 2014/24/EU, prilikom prve nabavke usluge u vazdušnom saobraćaju za prilaznu ili aerodromsku kontrolu na određenom aerodromu u skladu sa stavom 2 ovog člana, i kada bi bitni uslovi zahtijevali promjenu specifikacija tendera, države članice obezbjeđuju provjeru da su tehnički zahtjevi o kvalitetu usluge uključeni u specifikacije tendera za relevantnu određenu uslugu.

Član 12

Pružanje usluge zajedničkog informisanja

1. U slučajevima kada se pružaju CIS, distribuirani podaci moraju imati integritet i kvalitet potreban za omogućavanje sigurnog i bezbjednog pružanja usluga upravljanja saobraćajem bespilotnih vazduhoplova na način koji omogućava zajedničko korišćenje vazdušnog prostora zajedno sa vazduhoplovima sa posadom.

2. Pružalac CIS-a ispunjava sljedeće kumulativne zahtjeve:

- (a) u skladu je sa zahtjevima nacionalne bezbjednosti i odbrane;
- (b) ima glavno mjesto poslovanja na teritoriji države članice; i
- (c) više od 50% je u vlasništvu država članica ili državljana država članica i pod njihovom su stvarnom kontrolom, direktno ili indirektno putem jednog ili više posredničkih privrednih društava, osim ako nije drukčije predviđeno sporazumom sa trećom zemljom u kojem je Unija strana potpisnica.

3. U slučajevima kada CIS pruža jedan pružalac CIS-a kojeg je odredila država članica u vezi s posebnom *U-space* vazdušnim prostorom, cijena za ove usluge zasniva se na fiksnim i varijabilnim troškovima pružanja relevantne usluge i može, pored toga, uključivati maržu koja odražava odgovarajući kompromis između rizika i povrata. U slučajevima kada CIS ne pruža jedan CIS pružalac, pojedinačni CIS se pruža besplatno.

4. Troškovi na osnovu kojih se određuje cijena za CIS moraju biti navedeni na posebnom finansijskom iskazu od finansijskih iskaza za sve ostale aktivnosti relevantnog pružaoca usluga i dostupni su relevantnom nacionalnom nadzornom organu. Ti troškovi moraju biti javno dostupni bez obzira na član 52 stav 3 ove regulative.

5. Cijena koju određuje CIS pružalac podliježe procjeni i odobrenju dotičnog nacionalnog nadzornog organa. Cijena takvih usluga mora biti javno dostupna.

6. Podaci potrebni za operacije bespilotnih vazduhoplova u *U-space* vazdušnog prostora moraju biti dostupni na nediskriminatornoj osnovi, bez obzira na interese nacionalne bezbjednosti, javnog reda i odbrambene politike, od strane pružalaca usluga u vazdušnoj plovitbi. Pružaoci CIS-a i pružaoci usluga u *U-space* koriste te podatke samo u operativne svrhe za usluge koje pružaju.

Cijene pristupa takvim podacima zasnivaće se na dodatnim troškovima stavljanja podataka na raspolaganje i troškovima stvaranja tih podataka, ako ovi troškovi stvaranja nisu pokriveni shodno članu 30 ove regulative i osim ako države članice ne koriste druga finansijska sredstva za pokrivanje takvih troškova.

Član 13

Osnivanje i uloga Odbora za procjeru efikasnosti

1. Ovim se osniva nezavisni i nepristrasni savjetodavni Odbor za procjeru efikasnosti (PRB). PRB predstavlja njegov predsjedavajući, a podršku mu pruža sekretarijat.

2. Uloga PRB-a je da pomogne Komisiji u obavljanju zadataka Komisije koji se odnose na detaljno funkcionisanje programâ efikasnosti i metoda obračuna naknada utvrđenih u čl. 21 do 27 i čl. 29 do 32 ove regulative, kao i u članu 34 ove regulative, i onim iz sprovedbenih akata iz članova 28 i 33. U tu svrhu, PRB Komisiji dostavlja mišljenja, preporuke, uputstva i izvještaje, u skladu sa prioritetima koje utvrdi Komisija.

3. PRB izdaje uputstva za podršku nacionalnim nadzornim organima i, na zahtjev, pomaže tim organima u sprovođenju programa efikasnosti i metoda obračuna naknada.

4. Mišljenja, preporuke, izvještaji i uputstva koje usvoji ili izradi PRB nisu obavezujući. PRB ima isključivo savjetodavnu ulogu. Nema regulatornu funkciju ni druga ovlašćenja za donošenje odluka osim za usvajanje svojih mišljenja, preporuka, uputstava i izvještaja.

Član 14

Sastav PRB-a

1. PRB se sastoji od sedam članova, uključujući i predsjedavajućeg. Članovi PRB-a su državljani Unije ili državljani trećih zemalja sa kojima je Unija zaključila sporazum prema kojem te zemlje primjenjuju relevantne propise Unije u oblasti upravljanja vazdušnim saobraćajem, programa efikasnosti i metode obračuna naknada. Mandat članova PRB-a, koji se ne može produžiti, traje 5 godina.

2. Članovi PRB-a, uključujući predsjedavajućeg, imenuju se na osnovu zasluga, vještina i iskustva relevantnih za upravljanje vazdušnim saobraćajem, usluge u vazdušnoj plovitbi ili ekonomsku

regulaciju mrežnih industrija, u skladu sa kriterijumima za selekciju i podobnost definisanim u sprovedbenom aktu usvojenom u skladu sa članom 20 ove regulative. Proces imenovanja takvih članova obezbjeđuje uravnoteženu zastupljenost kompetencija i stručnosti, kao i pola i geografskog porijekla.

3. Komisija, nakon javnog poziva za izražavanje interesa, utvrđuje listu kandidata za članove i predsjedavajućeg PRB-a koji ispunjavaju uslove navedene u stavu 2 ovog člana.

Članove i predsjedavajućeg PRB-a imenuje Komisija sa te liste, nakon konsultacija sa državama članicama i nakon procedure izbora kandidata utvrđenog na osnovu člana 20 ove regulative.

4. Komisija može utvrditi rezervnu listu na osnovu liste iz stava 3 prvi podstav ovog člana.

Član koji više nije sposoban da efektivno doprinosi radu PRB-a, koji podnese ostavku ili koji više ne ispunjava uslove navedene u ovom članu, zamjenjuje se licem sa rezervne liste, imenovanim u skladu sa procedurom iz stava 3 drugi podstav do kraja mandata tog člana.

5. Komisija obavještava države članice o rezultatima poziva za prijave i o listama iz st. 3 i 4 ovog člana.

Član 15

Nezavisnost PRB-a

1. Ne dovodeći u pitanje član 16 stav 6 ove regulative, članovi PRB-a ne smiju da traže niti da primaju instrukcije od bilo koje vlade, institucije, lica ili tijela. PRB je potpuno nezavisan prilikom usvajanja svojih mišljenja, preporuka, izvještaja i uputstava.

2. Članovi PRB-a su nepristrasni i postupaju nezavisno od bilo kakvog spoljnjeg uticaja i u javnom interesu.

U tu svrhu, oni moraju da dokažu nezavisnost i odsustvo sukoba interesa i podliježu obavezi čuvanja profesionalne tajne, u skladu sa pravilima utvrđenim u sprovedbenom aktu donesenom u skladu sa članom 20 ove regulative.

Član 16

Procedure i rad PRB-a

1. PRB odlučuje prostom većinom svojih članova, i nastoji da postigne konsenzus. Svaki član, uključujući predsjedavajućeg, ima jedan glas.

2. PRB usvaja svoj poslovnik o radu i uspostavlja svoje radne aranžmane, u skladu sa internim pravilima Komisije za stručne grupe.

3. Komisija može prisustvovati, bez prava glasa, sastancima PRB-a, s izuzetkom prisustva završnim raspravama PRB-a radi usvajanja njegovih mišljenja, preporuka, izvještaja i uputstava. Relevantne zainteresovane strane iz člana 49 stav 3 ove regulative mogu biti pozvane, bez prava glasa, na sastanke PRB-a, s izuzetkom prisustva završnim raspravama PRB-a radi usvajanja njegovih mišljenja, preporuka, izvještaja i uputstava, na *ad hoc* osnovi.

4. PRB radi na osnovu godišnjeg programa rada kojeg PRB utvrđuje u skladu sa prioritetima Komisije. Taj program rada u potpunosti poštuje ulogu PRB-a utvrđenu u članu 13 stav 2 ove regulative i uključuje sve aktivnosti, u okviru raspoloživog budžeta, potrebnih za pomoć Komisiji u pogledu zadataka Komisije iz člana 13 stav 2 ove regulative, uključujući i onaj koji će Komisiji omogućiti da poštuje potrebne vremenske rokove za sprovođenje svojih zadataka. PRB usvaja program rada nakon konsultacija sa Komisijom. PRB dostavlja godišnji izvještaj za objavljivanje od strane Komisije. Godišnji program rada i godišnji izvještaj Komisija dostavlja državama članicama. Godišnji izvještaj obuhvata sve aktivnosti PRB-a i sadrži informacije o troškovima PRB-a.

5. Komisija dozvoljava PRB-u pravo pristupa svim relevantnim informacijama za obavljanje njegove savjetodavne uloge.

6. Komisija prati funkcionisanje PRB-a i njegovu usklađenost sa ovom regulativom i redovno obavještava države članice o napretku rada PRB-a.

Član 17

Sekretarijat PRB-a

1. Komisija obezbjeđuje sekretarijat PRB-a, uključujući potrebnu analitičku, administrativnu i tehničku podršku, uzimajući u obzir potrebe koje PRB naznači.
2. Glavni zadatak sekretarijata je doprinos nezavisnom izvršavanju zadataka PRB-a. U svrhu pripreme sadržaja i karaktera mišljenja, preporuka, izvještaja i uputstava PRB-a, sekretarijat pruža podršku PRB-u bez primanja ikakvih direktiva osim od PRB-a kako bi mu omogućio da ispuni svoju ulogu. Sekretarijat ima odgovarajuće resurse za obavljanje svojih zadataka.

Član 18

Odbor za saradnju nacionalnih nadzornih organa

1. Ovim se osniva Odbor za saradnju nacionalnih nadzornih organa.
2. Odbor za saradnju nacionalnih nadzornih organa:
  - (a) razmjenjuje informacije o radu nacionalnih nadzornih organa i principe donošenja odluka, najbolje prakse i procedure u vezi sa sprovođenjem Regulative;
  - (b) daje preporuke PRB-u o uputstvima i izvještajima koje će izdati;
  - (c) daje preporuke PRB-u za komplementarne stavke u godišnjem programu rada PRB-a.
3. Odbor za saradnju nacionalnih nadzornih organa sastoji se od predstavnika i zamjenika iz nacionalnog nadzornog organa svake države članice, a oboje će biti imenovani od strane nacionalnog nadzornog organa. Odbor za saradnju nacionalnih nadzornih organa bira predsjedavajućeg i zamjenika predsjedavajućeg među svojim članovima. Odbor za saradnju nacionalnih nadzornih organa donosi svoje odluke prostom većinom svojih članova. Komisija može prisustvovati sastancima Odbora za saradnju nacionalnih nadzornih organa, bez prava glasa. PRB može biti pozvan na te sastanke, na *ad hoc* osnovi, bez prava glasa. Treće zemlje mogu biti pozvane na te sastanke, na *ad hoc* osnovi, bez prava glasa, podložno konsenzusu članova Odbora za saradnju nacionalnih nadzornih organa.
4. Sekretarijat iz člana 17 ove regulative pruža potrebnu administrativnu i tehničku podršku Odboru za saradnju nacionalnih nadzornih organa.

Član 19

Finansiranje PRB-a

Troškovi vezani za Odbor za procjeru efikasnosti, sekretarijat i Odbor za saradnju nacionalnih nadzornih organa finansiraju se iz budžeta Unije.

Član 20

Sprovedbeni akti o PRB-u

Komisija usvaja sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljna pravila za sprovođenje čl. od 13 do 19 ove regulative, uključujući:

- (a) zadatke i funkcionisanje PRB-a;
- (b) proceduru izbora članova PRB-a, uključujući predsjedavajućeg;
- (c) pravila o sprečavanju sukoba interesa i očuvanju nezavisnosti PRB-a.

Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa savjetodavnom procedurom iz člana 48 stav 2 ove regulative.

Član 21

Program efikasnosti

1. Radi poboljšanja efikasnosti usluga u vazdušnoj plovidbi i upravljanja mrežom u Jedinostvenom evropskom nebu, primjenjuje se program efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi i upravljanje mrežom u skladu s ovim članom i čl. 22 do 28 ove regulative.

2. Ovaj član i čl. 22 do 28 ove regulative ne primjenjuju se na usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima koje se pružaju na aerodromima koji se nalaze na teritoriji država članica na koje se primjenjuje Ugovor, sa manje od 80.000 IFR operacija u vazdušnom prevozu godišnje. Međutim, država članica može odlučiti da takve usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima podliježu tim članovima.

3. Program efikasnosti sprovodi se tokom referentnih perioda, koja traju najmanje 3 godine, a najviše 5 godina. Program efikasnosti uključuje:

- (a) ključne oblasti efikasnosti: klimu i životnu sredinu, kapacitet i isplativost;
- (b) ciljeve efikasnosti na nivou Unije za usluge u vazdušnoj plovidbi na ruti u ključnim oblastima efikasnosti navedenim u tački (a) ovog stava za svaki referentni period;
- (c) planove efikasnosti koji uključuju, za svaki referentni period:
  - (i) obavezujuće ciljeve efikasnosti i, kada je primjenljivo, programe podsticanja, za usluge vazdušne plovidbe na ruti, u ključnim oblastima efikasnosti navedenim u tački (a) ovog stava;
  - (ii) obavezujuće ciljeve efikasnosti i, kada je primjenljivo, programe podsticanja, za usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima u ključnim oblastima efikasnosti po pitanju isplativosti i kapaciteta;
  - (iii) tamo gdje je Komisija usvojila sprovedbeni akt kojim se utvrđuju ključni indikatori efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima u ključnoj oblasti efikasnosti klime i životne sredine na osnovu člana 28 tačke (g), pod uslovima utvrđenim u njemu, obavezujući ciljevi efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima u toj ključnoj oblasti efikasnosti klime i životne sredine i, kada je primjenljivo, programa podsticanja;
- (d) periodični pregled i praćenje efikasnosti u ključnim oblastima efikasnosti navedenim u tački (a) ovog stava i relevantnih indikatora sigurnosti definisanih u koordinaciji s Agencijom.

4. Program efikasnosti iz st. 1 i 3 ovog člana zasniva se na sljedećem:

- (a) prikupljanje, validacija, ispitivanje, ocjenjivanje i distribucija relevantnih podataka vezanih za efikasnost usluga u vazdušnoj plovidbi i upravljanje mrežom od svih relevantnih strana, uključujući pružaoce usluga u vazdušnoj plovidbi, korisnike vazdušnog prostora, operatore aerodroma, nacionalne nadzorne organe, nacionalne nadležne organe i druge nacionalne organe, Agenciju, menadžera mreže i Eurocontrol;
- (b) ključni indikatori efikasnosti za postavljanje ciljeva u ključnim oblastima efikasnosti iz stava 3 tačke (a) ovog člana, bez obzira na stav 3 tačka c podpodtačka (iii) ovog člana i član 28 tačka g ove regulative;
- (c) indikatori za praćenje efikasnosti u ključnim oblastima efikasnosti iz stava 3 tačka a ovog člana i relevantni indikatori sigurnosti definisani u koordinaciji s Agencijom;
- (d) metodologija za izračunavanje raščlanjenih vrijednosti;
- (e) procedure za izradu i reviziju planova efikasnosti i ciljeva efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi, i za upravljanje mrežom, kao i šablon, sadržaj i vremenski rasporedi takvih planova;
- (f) procjena nacrtu planova i ciljeva efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi i upravljanje mrežom;
- (g) praćenje planova efikasnosti, uključujući odgovarajuće mehanizme upozorenja za reviziju planova i ciljeva efikasnosti i za reviziju ciljeva efikasnosti na nivou Unije u toku referentnog perioda;
- (h) upoređivanje pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi koji pružaju usluge u sličnim uslovima (benchmarking) i određenih prema čl. 8 i 10 ove regulative kada je to relevantno;
- (i) programi podsticanja koji uključuju i finansijske pozitivne podsticaje i destimulacije;
- (j) mehanizmi podjele rizika u pogledu saobraćaja i troškova;
- (k) rokovi za postavljanje ciljeva, procjenu planova efikasnosti i ciljeva, praćenje i upoređivanje pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi (benchmarking);
- (l) opšti principi koje je utvrdila Komisija o proporcionalnoj raspodjeli troškova zajedničkih za rutne i usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima između te dvije kategorije usluga;
- (m) mehanizmi za rješavanje nepredvidivih i značajnih događaja koji imaju materijalni uticaj na sprovođenje programa efikasnosti i metoda obračuna naknada.

Finansijski pozitivni i destimulativni faktori iz tačke i ovog stava moraju da budu proporcionalni veličini odstupanja postignutih efikasnosti od cilja. Oni uzimaju u obzir uticaj na mrežu i stepen u kojem pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi ima razumna sredstva za ublažavanje uticaja spoljnih faktora. Podsticaji i destimulacije su postavljeni na nivou koji efektivno podstiče pružanje kvalitetne usluge i ne smiju umanjiti sposobnost pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi da ispuni svoje obaveze prema Regulativi (EU) 2018/1139, uključujući i obaveze vezane za finansijsku stabilnost.

Radi utvrđivanja opštih principa iz tačke 1 ovog stava, Komisija preispituje postojeće nacionalne kriterijume za raspodjelu troškova zajedničkih za usluge u vazdušnoj plovidbi na rutama i u završnim kontrolisanim oblastima i konsultovaće se sa nacionalnim nadzornim organima i zainteresovanim stranama. Na osnovu ovog preispitivanja, Komisija utvrđuje ili, prema potrebi, ažurira te opšte principe najkasnije 12 mjeseci prije početka svakog referentnog perioda.

5. Postavljanje ciljeva efikasnosti uključenih u planove efikasnosti, priprema i procjena nacrt planova efikasnosti i praćenje i upoređivanje pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi (benchmarking) i upravljanja mrežom uzimaju u obzir uticaj lokalnih okolnosti, kao i spoljnih faktora kada pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi nema razumna sredstva za ublažavanje, gdje je to primjereno.

Uticaj lokalnih okolnosti koji je već uzet u obzir prilikom postavljanja ciljeva efikasnosti na nivou Unije, u skladu sa članom 22 stav 2 tačka d ove regulative, i prilikom postavljanja vrijednosti raščlanjivanja, utvrđenih prema članu 22(1), naknadno se neće uzimati u obzir prilikom procjene usklađenosti ciljeva efikasnosti uključenih u nacrt plana efikasnosti sa ciljevima efikasnosti na nivou Unije kako bi se opravdalo odstupanje tih ciljeva. Uticaj lokalnih okolnosti koji je već uzet u obzir prilikom postavljanja ciljeva efikasnosti uključenih u nacrt plana efikasnosti naknadno se ne uzima u obzir prilikom praćenja ostvarivanja tih ciljeva.

6. Nivo ciljeva efikasnosti iz stava 3 tačka c podtačka (iii) utvrđuje se uzimajući u obzir lokalne okolnosti, posebno zahtjeve lokalne politike zaštite životne sredine.

7. Radi sprovođenja programa efikasnosti utvrđenog ovom regulativom, uzima se u obzir činjenica da rutne usluge u vazdušnoj plovidbi, usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima i mrežne funkcije imaju različite karakteristike i stoga se s njima postupa u skladu s tim, uključujući, ako je potrebno, i u svrhu mjerenja efikasnosti.

Član 22

Utvrđivanje ciljeva efikasnosti na nivou Unije

1. U skladu sa st. 2 do 3 ovog člana, Komisija donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju ciljevi efikasnosti na nivou Unije za rutne usluge u vazdušnoj plovidbi, u ključnim oblastima efikasnosti iz člana 21 stav 3 tačka a ove regulative za svaki referentni period, i utvrđuje trajanje tog perioda. Ti sprovedbeni akti usvajaju se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

U vezi sa tim ciljevima efikasnosti na nivou Unije, Komisija može usvojiti sprovedbene akte kojima se utvrđuju komplementarne osnovne vrijednosti, pragovi upozorenja, vrijednosti raščlanjivanja i referentne grupe za upoređivanje. Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48(3).

2. Ciljevi efikasnosti na nivou Unije iz stava 1 i ciljevi efikasnosti za rutne i usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima koje su države članice definisale na nacionalnom nivou, iz člana 21 stav 3 tačka c ove regulative definišu se na osnovu sljedećih bitnih kriterijuma:

(a) teže postizanju postepenih poboljšanja efikasnosti usluga u vazdušnoj plovidbi u pogledu klimatskih i zaštite životne sredine, operativnih i finansijskih ;

(b) da su realni i ostvarivi tokom relevantnog referentnog perioda, omogućavajući efikasno, održivo i otporno pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, a istovremeno podstičući dugoročniji tehnološki razvoj;

(c) da uzmu u obzir ekonomski i operativni kontekst referentnog perioda, uključujući prognozu saobraćaja i operativne podatke, kao i međuzavisnosti između ključnih oblasti efikasnosti iz člana 21

stav 3 tač. (a) i (c) ove regulative, kao i potrebu za usklađivanjem sa ciljevima Regulative (EU) 2021/1119;

(d) da uzmu u obzir lokalne okolnosti država članica;

(e) da uzmu u obzir indikatore sigurnosti iz člana 21 stav 3 tačka d ove regulative.

3. U svrhu pripreme svojih odluka o ciljevima efikasnosti na nivou Unije i, ako su definisani primjenom člana 22 stav 1 ove regulative, o komplementarnim osnovnim vrijednostima i vrijednostima raščlanjivanja ili referentnim grupama za upoređivanje, Komisija se konsultuje i prikuplja sve potrebne ulazne podatke od nacionalnih organa, Eurocontrola, Menadžera mreže i operativnih zainteresovanih strana.

Član 23

Planovi efikasnosti i ciljevi efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi

1. Države članice, za svaki referentni period, donose nacrt plana efikasnosti, u skladu s ovim članom.

2. Pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi određeni prema čl. 8 i 10 ove regulative, za svaki referentni period i za usluge u vazdušnoj plovidbi koje pružaju, i kada je primjenljivo, koje nabavljaju od drugih pružalaca usluga, pripremaju ulazne podatke za nacrt plana efikasnosti i dostavljaju ih nacionalnom nadzornom organu.

Nacionalni nadzorni organ može zatražiti da ti ulazni podaci budu u obliku nacrt plana efikasnosti. Takve ulazne podatke pripremaju pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi, određeni prema čl. 8 i 10 ove regulative nakon postavljanja ciljeva efikasnosti na nivou Unije, na vrijeme, kako bi se nacionalnom nadzornom organu omogućilo da se pridržava roka utvrđenog u stavu 5 ovog člana.

3. Kada su određeni u skladu sa članom 10 ove regulative, pružaoci MET usluga takođe dostavljaju ulazne podatke o svojoj troškovnoj osnovi nacionalnom nadzornom organu.

4. Ulazni podaci koje dostavljaju pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi, određeni prema čl. 8 i 10 ove regulative u skladu sa st. 2 i 3 ovog člana, po pitanju raspodjele troškova uključenih u planove efikasnosti, zasnivaju se na opštim principima iz člana 21 stav 4 tačka l ove regulative.

5. Nacionalni nadzorni organ pregleda informacije koje je dostavio svaki pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi, određen prema čl. 8 i 10 ove regulative, u skladu sa st. 2, 3 i 4 ovog člana i odobrava ih ili izvršava potrebne promjene, kada je to potrebno. Nakon toga, na osnovu tih informacija i, ako je to potrebno, ulazne podatke od drugih nacionalnih organa, nacionalni nadzorni organ priprema jedinstveni nacrt nacionalnog plana efikasnosti. Taj nacrt nacionalnog plana efikasnosti usvaja država članica.

Nacrt plana efikasnosti priprema nacionalni nadzorni organ prije početka relevantnog referentnog perioda.

6. Nacionalni nadzorni organi obezbjeđuju da je raspodjela troškova uključenih u nacrt plana efikasnosti u skladu s opštim principima iz člana 21 stav (4) tačka l ove regulative prilikom pripreme planova efikasnosti.

7. Sa ciljem poboljšanja nivoa efikasnosti upravljanja vazdušnim saobraćajem, nekoliko država članica može razviti zajednički plan efikasnosti za rutne usluge u vazdušnoj plovidbi i, prema potrebi, za usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima. Ovaj plan pokriva najmanje trajanje jednog referentnog perioda, uključuje najmanje jedan zajednički cilj efikasnosti i uključuje prekograničnu saradnju. Prekogranična saradnja može uključivati zajedničku nabavku sa ciljem poboljšanja interoperabilnosti i zajedničkog upravljanja radi optimizacije korišćenja vazdušnog prostora.

8. Nacrt plana efikasnosti iz stava 1 uključuje relevantne informacije, posebno prognoze saobraćaja i operativne podatke, koje pružaju Eurocontrol i menadžer mreže ili, ako je primjereno i opravdano i nakon konsultacija sa korisnicima vazdušnog prostora i relevantnim pružiocima usluga u vazdušnoj plovidbi, druge prognoze saobraćaja.

Prilikom pripreme nacrt plana efikasnosti, nacionalni nadzorni organ se konsultuje sa predstavnicima korisnika vazdušnog prostora i, gdje je to relevantno, sa vojnim organima,

operatorima aerodroma, koordinatorima aerodroma, kao i sa nacionalnim nadležnim organom, bez obzira na nacionalne aranžmane koji proizilaze iz člana 4 stav 5 ove regulative. Potvrđuje se usklađenost sa Regulativom (EU) 2018/1139 i delegiranim i sprovedbenim aktima donesenim na osnovu nje.

9. Nacrt plana efikasnosti sadrži, prema potrebi, ciljeve efikasnosti za rutne usluge u vazdušnoj plovidbi u ključnim oblastima efikasnosti iz člana 21 stav 3 tačka a ove regulative u skladu sa ciljevima efikasnosti na nivou Unije, kao i ciljeve efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima, u ključnim oblastima efikasnosti za isplativost i kapacitet i, u skladu s uslovima utvrđenim u članu 21 stav 3 tačka c podtačka (iii) ove regulative u ključnoj oblasti efikasnosti za klimu i zaštitu životne sredine. Nacrti planova efikasnosti obuhvataju opis načina na koji se primjenjuju opšti principi iz člana 21 stav 4 tačka 1 ove regulative za raspodjelu takvih zajedničkih troškova.

Nacrti planova efikasnosti uzimaju u obzir Evropski ATM Master plan, međuzavisnosti između ključnih oblasti efikasnosti iz člana 21 stav 3 tačka a ove regulative i lokalne okolnosti.

10. Ne dovodeći u pitanje član 52 stav 3 ove regulative, doneseni nacrti planova efikasnosti javno se objavljuju.

11. Doneseni nacrti planova efikasnosti dostavljaju se Komisiji na procjenu i odobrenje u skladu sa članom 24 ove regulative.

Član 24

Procjena planova efikasnosti

1. Komisija procjenjuje donesene nacрте planova efikasnosti iz člana 23 ove regulative, uključujući usklađenost ciljeva efikasnosti za rutne usluge u vazdušnoj plovidbi s ciljevima efikasnosti na nivou Unije, u skladu sa kriterijumima i uslovima utvrđenim u sprovedbenim aktima iz člana 28 tačka b ove regulative i raspodjelu zajedničkih troškova između rutnih i usluga u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima u skladu s opštim principima iz člana 21 stav 4 tačka 1 ove regulative. Procjena usklađenosti ciljeva efikasnosti za rutne usluge u vazdušnoj plovidbi sa ciljevima efikasnosti na nivou Unije uzima u obzir poboljšanja efikasnosti tokom vremena. Komisija preispituje ciljeve efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima u kontekstu elemenata navedenih u sprovedbenom aktu iz člana 28 tačka b ove regulative.

2. Prilikom procjene usklađenosti ciljeva efikasnosti za rutne usluge u vazdušnoj plovidbi s ciljevima efikasnosti na nivou Unije, Komisija uzima u obzir lokalne okolnosti i međuzavisnosti između ključnih oblasti efikasnosti iz člana 21 stav 3 tačka a ove regulative.

Komisija može dozvoliti odstupanje ciljeva efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi na ruti od ciljeva efikasnosti na nivou Unije u odnosu na ključnu oblast efikasnosti, gdje se to smatra potrebnim i proporcionalnim kako bi se obezbijedila usklađenost ciljeva efikasnosti za te usluge sa ciljevima efikasnosti na nivou Unije u odnosu na druge ključne oblasti efikasnosti.

3. Kada Komisija utvrdi da doneseni nacrt plana efikasnosti ispunjava kriterijume i uslove iz člana 24 stav 1 ove regulative i utvrđene u sprovedbenim aktima iz člana 28 tačka b ove regulative, u kombinaciji sa stavom 2 ovog člana, ona donosi sprovedbeni akt kojim ga odobrava. Taj sprovedbeni akt se donosi u skladu sa savjetodavnom procedurom iz člana 48 stav 2 ove regulative.

4. Kada Komisija utvrdi da postoje sumnje u to da usvojeni nacrt plana efikasnosti ispunjava te kriterijume i uslove, u kombinaciji sa stavom 2 ovog člana, pokreneće detaljan pregled tog nacрта plana efikasnosti, tražeći dodatne informacije od relevantne države članice, ako je potrebno.

5. Kada, nakon detaljnog pregleda, Komisija utvrdi da doneseni nacrt plana efikasnosti ispunjava te kriterijume i uslove, u kombinaciji sa stavom 2 ovog člana, ona donosi sprovedbeni akt kojim ga odobrava. Taj sprovedbeni akt donosi se u skladu sa savjetodavnom procedurom iz člana 48 stav 2 ove regulative.

Kada Komisija utvrdi da doneseni nacrt plana efikasnosti ne ispunjava te kriterijume i uslove, donosi sprovedbeni akt u obliku odluke, kojim se od relevantne države članice traži da dostavi revidirani

nacrt plana efikasnosti koji je u skladu s tim kriterijumima i uslovima, i, kada je to relevantno, utvrđuju se korektivne mjere koje ta država članica treba da preduzme. Taj sprovedbeni akt donosi se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

Relevantna država članica dostavlja Komisiji mjere koje je preduzela u skladu sa tom odlukom, kao i informacije koje dokazuju da su te mjere u skladu sa tom odlukom.

Kada Komisija utvrdi da su te mjere dovoljne da obezbijede usklađenost sa njenom odlukom, o tome obavještava relevantnu državu članicu i donosi sprovedbeni akt kojim odobrava nacrt plana efikasnosti. Taj sprovedbeni akt donosi se u skladu sa savjetodavnom procedurom iz člana 48 stav 2 ove regulative.

Ukoliko Komisija utvrdi da te mjere nisu dovoljne da bi se obezbijedila usklađenost sa odlukom, obavještava relevantnu državu članicu.

Komisija preduzima, kada je to primjereno, mjere za rješavanje neusklađenosti, uključujući i mjere predviđene članom 258 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije.

6. Nacrte planova efikasnosti koje je Komisija odobrila u skladu s ovim članom usvajaju relevantne države članice kao konačne planove i objavljuju se javno bez dovođenja u pitanje člana 52 stav 3 ove regulative.

Član 25

Praćenje efikasnosti

1. Nacionalni nadzorni organ, u saradnji sa nacionalnim nadležnim organom, ne dovodeći u pitanje nacionalne aranžmane koji proizilaze iz člana 4 stav 5 ove regulative, procjenjuje da li usluge u vazdušnoj plovidbi koje se pružaju u vazdušnom prostoru pod njihovom odgovornošću ispunjavaju ciljeve efikasnosti sadržane u planovima efikasnosti odobrenim u skladu sa članom 24 ove regulative i da li su ti planovi pravilno sprovedeni, i sprovodi programe podsticanja iz člana 21 stav 4 tačka i ove regulative.

2. Nacionalni nadzorni organ izdaje redovne izvještaje o praćenju efikasnosti usluga u vazdušnoj plovidbi koje pružaju pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi određeni prema članovima 8 i 10 i stavljaju ih na raspolaganje Komisiji. Rezultati tih procjena su javno dostupni bez dovođenja u pitanje člana 52(3).

Pružaoци usluga u vazdušnoj plovidbi određeni prema čl. 8 i 10 ove regulative dužni su nacionalnom nadzornom organu dostave informacije i podatke potrebne za takvo praćenje. To uključuje informacije i podatke koji se odnose na stvarne troškove pruženih i nabavljenih usluga i povezane prihode.

3. U mjeri u kojoj pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi ima razumna sredstva za ublažavanje uticaja spoljnih faktora, u slučajevima kada se ciljevi efikasnosti sadržani u planovima efikasnosti ne postignu ili se plan efikasnosti ne sprovede pravilno, nacionalni nadzorni organ zahtijeva da dotični pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi sprovedu korektivne mjere. Te korektivne mjere moraju da budu adekvatne za poboljšanje efikasnosti i proporcionalne, posebno uzimajući u obzir međuzavisnosti sa sigurnošću i između oblasti efikasnosti, kao i uticaj na mrežu.

U slučajevima kada se nametnute korektivne mjere ne primjenjuju pravilno, relevantna država članica preduzima odgovarajuće mjere i obavještava Komisiju. U slučaju kontinuirane umanjene efikasnosti, Komisija može preduzeti mjere u skladu sa članom 34 st. 2 i 3 ove regulative .

4. Komisija prati efikasnost pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi i mrežnih funkcija na osnovu izvještaja nacionalnih nadzornih organa i analize primljenih podataka i sprovodi redovne procjene ukupnog postignuća ciljeva efikasnosti na nivou Unije i predstavlja rezultate odboru iz člana 48 stav 1 ove regulative.

Član 26

Plan efikasnosti mreže

1. Menadžer mreže, za svaki referentni period, u skladu sa procedurom zajedničkog donošenja odluka iz člana 38 stav 11 ove regulative, izrađuje nacrt plana efikasnosti mreže.

Nacrt plana efikasnosti mreže sastavlja se nakon postavljanja ciljeva efikasnosti na nivou Unije i prije početka relevantnog referentnog perioda. Sadrži ciljeve efikasnosti u ključnim oblastima efikasnosti iz člana 21 stav 3 tačka a ove regulative.

2. Nacrt Plana efikasnosti mreže dostavlja se Komisiji na procjenu i usvajanje.

3. Komisija procjenjuje nacrt plana efikasnosti mreže na osnovu sljedećih bitnih kriterijuma:

(a) razmatranje poboljšanja efikasnosti tokom vremena, za referentni period koji pokriva plan efikasnosti, i za vremenski okvir koji obuhvata i prethodni referentni period i referentni period koji pokriva plan efikasnosti, kao i doprinos ciljevima efikasnosti na nivou Unije;

(b) kompletnost i konzistentnost nacrta plana efikasnosti mreže u smislu podataka i pratećih materijala, uključujući ključne pretpostavke koje se primjenjuju i prognoze saobraćaja.

4. Kada Komisija utvrdi da je nacrt plana efikasnosti mreže kompletan i da pokazuje odgovarajuća poboljšanja efikasnosti, donosi nacrt plana efikasnosti mreže kao konačni plan. U suprotnom, Komisija zahtijeva od menadžera mreže da dostavi revidirani nacrt plana efikasnosti mreže.

Član 27

Revizija ciljeva efikasnosti i planova efikasnosti tokom referentnog perioda

1. U slučaju da, tokom referentnog perioda, ciljevi efikasnosti na nivou Unije više nisu adekvatni, s obzirom na značajno promijenjene okolnosti ili sigurnosne aspekte, i u slučaju da je revizija jednog ili više ciljeva neophodna i proporcionalna, Komisija revidira te ciljeve efikasnosti na nivou Unije. Na takvu odluku primjenjuje se član 22 ove regulative.

U slučaju da, nakon takve revizije, ciljevi efikasnosti sadržani u planovima efikasnosti donesenim u skladu sa članom 24 stav 6 ove regulative više nisu u skladu s ciljevima efikasnosti na nivou Unije, nacionalni nadzorni organi revidiraju te planove u odnosu na relevantne ciljeve efikasnosti. Čl. 23, 24 i 25 ove regulative primjenjuju se na reviziju tih planova. Konsultacije iz člana 23 stav 8 ove regulative mogu se ograničiti, u svrhu ovog podstava, na ciljeve efikasnosti i djelove nacrta planova efikasnosti na koje revizija direktno ili indirektno utiče.

Nakon revizije iz prvog podstava, nacionalni nadzorni organi pripremaju nove nacрте planova efikasnosti, na koje će se primjenjivati čl. 23, 24 i 25 ove regulative. Menadžer mreže izrađuje novi nacrt plana efikasnosti mreže, na koji će se primjenjivati član 26 ove regulative.

2. Odluka o revidiranim ciljevima efikasnosti na nivou Unije iz stava 1 ovog člana uključuje prelazne odredbe za vremenski period dok konačni revidirani planovi efikasnosti ne postanu primjenljivi. Revidirani ciljevi efikasnosti na nivou Unije i prelazne odredbe ne primjenjuju retroaktivno.

3. U slučaju krize na mreži, kao što su geopolitički sukobi, zdravstvene krize ili prirodne katastrofe, koja sprečava izdavanje pouzdanih prognoza saobraćaja, prelazne odredbe koje Komisija donese u skladu sa stavom 2 ovog člana mogu uključivati privremenu suspenziju ili prilagođavanje programa efikasnosti dok kriza na mreži ne završi i nove pouzdanije prognoze ne budu dostupne. U takvom slučaju, Komisija definiše povezane uslove, uključujući potrebna prilagođavanja primjenljivih naknada, u odluci iz stava 1 ovog člana.

4. Države članice mogu, u skladu sa odobrenjem Komisije, revidirati jedan ili više ciljeva efikasnosti tokom referentnog perioda kada su dostignuti pragovi upozorenja ili kada se pokaže da početni podaci, pretpostavke i obrazloženja na kojima se zasnivaju ciljevi efikasnosti u značajnoj i trajnoj mjeri više nisu tačni zbog okolnosti koje su bile nepredvidljive u vrijeme donošenja plana efikasnosti. Komisija odobrava ovu reviziju ako zaključi da je revizija neophodna i proporcionalna, kao i da su revidirani ciljevi efikasnosti u skladu sa ciljevima efikasnosti na nivou Unije.

U takvom slučaju, države članice revidiraju planove efikasnosti u odnosu na relevantne ciljeve, u skladu s procedurama utvrđenim u čl. 23 i 24 ove regulative. Konsultacije iz člana 23 stav 8 ove

regulative mogu se ograničiti, u svrhu ovog stava, na ciljeve efikasnosti i djelove planova efikasnosti koji su direktno ili indirektno pogođeni revizijom.

Član 28

Sprovođenje programa efikasnosti

Za sprovođenje programa efikasnosti, Komisija donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljni zahtjevi i procedure u vezi sa članom 21 stav 4 i čl. 22 do 27 ove regulative, posebno u vezi sa:

- (a) pripremom, izradom, procjenom, odobravanjem i revizijom planova efikasnosti;
- (b) postavljanjem ciljeva efikasnosti, kriterijumima i uslovima za njihovu procjenu, uključujući procjenu usklađenosti ciljeva za rutne usluge u vazdušnoj plovidbi sa ciljevima efikasnosti na nivou Unije, i metodologijom za definisanje raščlanjenih vrijednosti;
- (c) opštim principima za raspodjelu zajedničkih troškova između rutnih i usluga u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima, kako je navedeno u članu 21 stav 4 tačka l ove regulative;
- (d) praćenjem planova efikasnosti, efikasnosti mrežnih funkcija, mehanizmima upozorenja za reviziju planova efikasnosti i ciljeva i za reviziju ciljeva efikasnosti na nivou Unije tokom referentnog perioda i izdavanjem korektivnih mjera kako je navedeno u članu 21 stav 4, članu 23, članu 24, članu 25 i članu 27 ove regulative;
- (e) vremenskim rokovima za sve procedure;
- (f) mehanizam za rješavanje događaja iz člana 21 stav 4 tačka m ove regulative;
- (g) postavljanje ključnih indikatora efikasnosti i indikatora za praćenje. Komisija je ovlašćena da postavi ključne indikatore efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima u ključnoj oblasti efikasnosti za klimu i životnu sredinu kada bude moguće utvrditi indikatore koji su valjani, pouzdani i mjerljivi. Ti indikatori moraju da barem budu sposobni da pokažu i izmjere uticaje u toj oblasti na koje pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi mogu direktno da utiču;
- (h) metodologija za upoređivanje pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi (benchmarking);
- (i) programe podsticanja;
- (j) uslovi za uspostavljanje zajedničkih planova efikasnosti.

Ti sprovedbeni akti usvajaju se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

Član 29

Principi metoda obračuna naknada

1. Bez obzira na mogućnost država članica da finansiraju pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi obuhvaćenih ovim članom putem javnih sredstava, u mjeri u kojoj je to u skladu sa pravilima o konkurenciji iz Ugovora, kada je to primjenljivo, naknade za usluge u vazdušnoj plovidbi određuju se, nameću i primjenjuju na korisnike vazdušnog prostora.

Metod obračuna naknada utvrđen ovim članom i čl. 30 do 32 ove regulative mora da bude u skladu sa članom 15 Čikaške konvencije. Za rutne naknade, metod obračuna naknada utvrđen ovom regulativom i sprovedbenim aktima iz člana 33 ove regulative i Eurocontrolovim sistemom obračuna za rutne naknade moraju biti usklađeni.

2. Čl. 29 do 36 ove regulative ne primjenjuju se na usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima koje se pružaju na aerodromima koji se nalaze na teritoriji država članica na koje se primjenjuje Ugovor, sa manje od 80.000 IFR operacija u vazdušnom prevozu godišnje. Međutim, država članica može odlučiti da takve usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima podliježu tim članovima.

3. Naknade se zasnivaju na troškovima pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi, određenih prema čl. 8 i 10 ove regulative, nastalim u vezi s uslugama i funkcijama u korist korisnika vazdušnog prostora tokom fiksnih referentnih perioda kako je definisano u članu 21 stav 3 ove regulative. Ti troškovi mogu uključivati razuman povrat imovine.

4. Naknade podstiču sigurno, efikasno, efektivno i održivo pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi s ciljem postizanja visokog nivoa sigurnosti i isplativosti, uz istovremeno smanjenje uticaja vazduhoplovstva na životnu sredinu.

5. Prihodi koje pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi, određen prema čl. 8 i 10 ove regulative, ostvari od naknada nametnutih korisnicima vazdušnog prostora u skladu s ovim članom ne smiju se koristiti za finansiranje usluga koje taj pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi pruža pod tržišnim uslovima u skladu sa članom 11 ove regulative ili za finansiranje bilo koje druge komercijalne aktivnosti koju obavlja taj pružalac.

6. Finansijski podaci o utvrđenim troškovima, stvarnim troškovima i povezanim prihodima određenih pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi prijavljuju se nacionalnim nadzornim organima. Kako bi se Komisiji omogućilo obavljanje zadataka prema ovoj regulativi, nacionalni nadzorni organi dostavljaju te podatke Komisiji u skladu s načinima definisanim u sprovedbenom aktu iz člana 33 ove regulative. Finansijski podaci o utvrđenim troškovima, stvarnim troškovima i povezanim prihodima stavljaju se na raspolaganje korisnicima vazdušnog prostora i objavljuju se u skladu sa članom 52 stav 3 ove regulative.

Član 30

Troškovne osnove za naknade

1. Troškovne osnove za naknade za usluge u vazdušnoj plovidbi sastoje se od utvrđenih troškova, kako je utvrđeno u planovima efikasnosti usvojenim u skladu sa članom 24(6), koji se odnose na pružanje tih usluga u relevantnoj zoni naplate rutnih naknada i zoni naplate terminalnih naknada.

2. Utvrđeni troškovi iz stava 1 uključuju troškove relevantnih objekata i usluga, troškove kapitala i amortizaciju imovine, kao i troškove održavanja, rada, upravljanja i administracije, uključujući troškove osoblja.

3. Utvrđeni troškovi iz stava 1 takođe uključuju sljedeće troškove:

(a) troškove vezane za nadzor nad uslugama u vazdušnoj plovidbi koje snose nacionalni nadzorni organi, nacionalni nadležni organi i drugi nacionalni organi kojima su države članice povjerile obavljanje zadataka u vezi s ovom regulativom i Regulativom 2018/1139, kada država članica tako odluči;

(b) troškove koje snose pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi određeni prema čl. 8 i 10 ove regulative, u vezi s pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i mrežnim funkcijama;

(c) troškove koji proizilaze iz Međunarodne konvencije Eurocontrola o saradnji za sigurnost u vazdušnoj plovidbi od 13. decembra 1960. godine, kako je posljednji put izmijenjena, kada država članica tako odluči.

4. Utvrđeni troškovi ne uključuju troškove za kazne koje nameću države članice u skladu sa članom 53 ove regulative.

5. Troškovi koji se odnose i na rutne usluge u vazdušnoj plovidbi i na usluge u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima raspoređuju se u skladu s opštim principima iz člana 21 stav 4, tačka 1 ove regulative. Unakrsno subvencioniranje između rutnih usluga u vazdušnoj plovidbi i usluga u vazdušnoj plovidbi u završnim kontrolisanim oblastima nije dozvoljeno. Unakrsno subvencioniranje je dozvoljeno između različitih usluga u vazdušnoj plovidbi unutar jedne od te dvije kategorije samo kada je opravdano objektivnim razlozima, podložno transparentnoj identifikaciji u skladu sa članom 36 stav 3 ove regulative.

6. Pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi, određeni prema čl. 8 i 10 ove regulative, dužni su da nacionalnom nadzornom organu dostave detalje o svojoj troškovnoj osnovi. U tu svrhu, troškovi se raščlanjuju razlikovanjem troškova osoblja, operativnih troškova koji nisu troškovi osoblja, troškova amortizacije, troškova kapitala, izuzetnih troškova i troškova iz člana 30 stav 3 ove regulative. Kako bi se Komisiji omogućilo obavljanje zadataka prema ovoj regulativi, nacionalni nadzorni organ dostavlja ove informacije Komisiji u skladu sa načinima definisanim u sprovedbenom aktu iz člana 33 ove regulative.

Član 31

Zona naplate i jedinica naknade

1. Jedinice naknade utvrđuju se po kalendarskoj godini i za svaku zonu naplate, na osnovu utvrđenih troškova i prognoza saobraćaja utvrđenih u planovima efikasnosti, kao i primjenljivih prilagođavanja koja proizilaze iz prethodnih godina i drugih prihoda, posebno javnih sredstava, uključujući finansijsku podršku iz programa pomoći Unije.
2. Bez dovođenja u pitanje člana 30 stav 5 ove regulative, države članice, prije početka referentnog perioda, definišu zone naplate za usluge u vazdušnoj plovidbi i identifikuju pružaoce usluga u vazdušnom saobraćaju koji spadaju u domen svake zone naplate. Komisija donosi sprovedbeni akt kojim će definisati uslove pod kojima države članice mogu izmijeniti ili uspostaviti novu zonu naplate terminalnih naknada tokom referentnog perioda. Taj sprovedbeni akt donosi se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.
3. Jedinice naknade utvrđuju države članice i podliježu potvrdi Komisije da su u skladu sa članom 29 ove regulative, članom 30 ove regulative i ovim članom. Ako Komisija utvrdi da jedinice naknade ne ispunjavaju te zahtjeve, relevantna država članica će je shodno tome preispitati i izmijeniti kako bi ispunila te zahtjeve. Jedinice naknade se objavljuju.
4. Države članice mogu definisati zajedničke zone naplate i, u takvim slučajevima, moraju odrediti zajedničke jedinice naknade za te zone naplate.

Član 32

Utvrđivanje naknada

1. Naknade se naplaćuju korisnicima vazdušnog prostora za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, pod nediskriminirajućim uslovima, uzimajući u obzir relativne proizvodne kapacitete različitih tipova vazduhoplova. Prilikom nametanja naknada različitim korisnicima vazdušnog prostora za korišćenje iste usluge, ne smije se praviti razlika u odnosu na nacionalnost ili kategoriju korisnika.
2. Rutna naknada za usluge u vazdušnoj plovidbi za određeni let u određenoj zoni naplate rutnih naknada izračunava se na osnovu jedinice naknade utvrđene za tu zonu i rutnih jedinica usluge za taj let.
3. Terminalna naknada za usluge u vazdušnoj plovidbi za određeni let u određenoj zoni naplate terminalnih naknada izračunava se na osnovu jedinice naknade utvrđene za tu zonu naplate i terminalnih jedinica usluga za taj let. U svrhu izračunavanja terminalne naknade, prilaz i odlazak leta računaju se kao jedan let.
4. Određeni korisnici vazdušnog prostora ili letovi, posebno oni koji koriste ili se obavljaju lakim vazduhoplovima i državnim vazduhoplovima, mogu biti oslobođeni od plaćanja naknada u vazdušnoj plovidbi, pod uslovom da je trošak tog izuzeća pokriven drugim resursima i da se ne prenosi na druge korisnike vazdušnog prostora.
5. Komisija, u konsultaciji sa državama članicama, pružaocima usluga vazdušnog saobraćaja i korisnicima vazdušnog prostora, sprovodi studiju o doprinosu modulacije naknada ostvarivanju ciljeva Jedininstvenog evropskog neba, definisanih u članu 1 stav 1 ove regulative i Regulative (EU) 2021/1119. Ova studija takođe procjenjuje izvodljivost te modulacije i njen uticaj na vazdušni saobraćaj, pružanje usluga, administrativne troškove i zainteresovane strane.
6. Rezultat studije iz stava 5 ovog člana pružiće ključne informacije Komisiji kako bi utvrdila treba li donijeti sprovedbeni akt u skladu sa članom 48 stav 3 ove regulative, kako bi se obezbijedila jedinstvena primjena modulacije rutnih naknada kako bi se podstakli korisnici vazdušnog prostora da podrže poboljšanja efikasnosti u pogledu klime i životne sredine, kao što je korišćenje najefikasnijih dostupnih ruta u pogledu potrošnje goriva, povećana upotreba alternativnih čistih pogonskih tehnologija, uključujući održiva alternativna goriva, uz održavanje optimalnog nivoa sigurnosti.

7. Modulacija iz stava 6 sastoji se od finansijskih prednosti ili nedostataka i mora biti neutralna u pogledu prihoda za pružaoce usluga vazdušnog saobraćaja.

8. Pored modulacije naknada iz stava 6 ovog člana, države članice mogu modulirati naknade kako bi podstakle pružaoce usluga vazdušnog saobraćaja i korisnike vazdušnog prostora da podrže poboljšanja kvaliteta usluga, kao što su povećani kapacitet, smanjena kašnjenja i održivi razvoj.

Član 33

Sprovođenje metoda obračuna naknada

Za sprovođenje metoda obračuna naknada, Komisija donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljni zahtjevi i procedure u vezi sa čl. 29 do 32 ove regulative, posebno u vezi s osnovama troškova i utvrđenim troškovima, određivanjem jedinica naknade, mehanizmima podjele rizika i modulacijom naknada, kao i načinima dostavljanja podataka od strane nacionalnih nadzornih organa Komisiji. Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

Član 34

Pregled usklađenosti sa programom efikasnosti i metodom obračuna naknada

1. Komisija redovno pregleda usklađenost država članica sa čl. 21 do 27 ove regulative i čl. 29 do 32 ove regulative i sprovedbenim aktima iz čl. 28 i 33 ove regulative. Prilikom sprovođenja tog pregleda, Komisija procjenjuje da li države članice, u skladu sa svojom dužnošću iskrene saradnje, obezbjeđuju usklađenost pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi sa njihovim obavezama iz tih članova. Komisija djeluje u konsultaciji s PRB-om i sa nacionalnim nadzornim organima.

2. U slučaju da Komisija ima naznake o nepoštovanju odredbi iz stava 1 ovog člana, može pokrenuti istragu. Istragu mora zaključiti u roku od četiri mjeseca, nakon što sasluša državu članicu i relevantni nacionalni nadzorni organ.

3. Ne dovodeći u pitanje član 52 stav 1 ove regulative, Komisija dijeli rezultate istrage sa državom članicom i, kada je to primjereno, sa relevantnim pružiocima usluga u vazdušnoj plovidbi određenim prema čl. 8 i 10 ove regulative, a Komisija može izdati mišljenje o tome da li je ta država članica ispunila odredbe čl. 21 do 27 ove regulative i čl. 29 do 32 ove regulative i sprovedbenih akata iz čl. 28 i 33 ove regulative. O ovom mišljenju obavještava relevantnu državu članicu.

Član 35

Primjena programa efikasnosti i metoda obračuna naknada na vojsku

1. Čl. 21 do 34 ove regulative ne primjenjuju se na vojske koje prvenstveno pružaju usluge u vazdušnoj plovidbi vazduhoplovima koji nisu opšti vazdušni saobraćaj.

Međutim, države članice mogu odlučiti da primijene te članove na vojske koje prvenstveno pružaju usluge u vazdušnoj plovidbi vazduhoplovima koji nisu opšti vazdušni saobraćaj.

U slučaju da se odredbe čl. 21 do 34 ove regulative ne primjenjuju na vojske koje pružaju usluge u vazdušnoj plovidbi, troškovi povezanih usluga nisu dio utvrđenih troškova iz člana 30 stav 1 ove regulative.

2. Čl. 21 do 34 ove regulative primjenjuju se na vojske koje prvenstveno pružaju usluge u vazdušnoj plovidbi opštem vazdušnom saobraćaju u odnosu na usluge koje se pružaju opštem vazdušnom saobraćaju.

Član 36

Transparentnost finansijskih iskaza pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi

1. Pružaoци usluga u vazdušnoj plovidbi, nezavisno od svog sistema vlasništva ili pravnih struktura, godišnje pripremaju i objavljuju svoje finansijske iskaze. Ovi iskazi moraju biti u skladu s međunarodnim računovodstvenim standardima koje je usvojila Unija.

U slučaju da, zbog pravnog statusa pružaoца usluga u vazdušnoj plovidbi, potpuna usklađenost s međunarodnim računovodstvenim standardima nije moguća, pružalac usluga mora postići

- usklađenost u najvećoj mogućoj mjeri. Pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi moraju objavljivati godišnji izvještaj i redovno se podvrgavati nezavisnoj reviziji iskaza iz ovog stava.
2. Nacionalni nadzorni organi imaju pravo pristupa iskazima pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi koji su pod njihovim nadzorom. Države članice mogu odlučiti da odobre pristup ovim iskazima nacionalnim nadzornim organima drugih država članica. Kada je to potrebno da bi Komisija mogla obavljati svoje zadatke prema ovoj regulativi, nacionalni nadzorni organi dostavljaju ove informacije Komisiji.
3. Pružaoci usluga u vazdušnoj plovidbi, u svom internom računovodstvu, vode odvojene iskaze za svaku uslugu u vazdušnoj plovidbi, kao što bi to morali činiti da su te usluge pružala posebna privredna društva, s ciljem izbjegavanja diskriminacije, unakrsnog subvencioniranja i narušavanja konkurencije. Pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi takođe vodi odvojene iskaze za svaku aktivnost kada:
- (a) pruža usluge u vazdušnoj plovidbi nabavljene u skladu sa članom 11 st. 1 i 2 ove regulative i usluge u vazdušnoj plovidbi koje nisu obuhvaćene tom odredbom;
  - (b) pruža usluge u vazdušnoj plovidbi i obavlja druge aktivnosti, bilo koje vrste, uključujući CIS;
  - (c) pruža usluge u vazdušnoj plovidbi u Uniji i trećim zemljama.
- Utvrđeni i stvarni troškovi koji proizilaze iz usluga u vazdušnoj plovidbi raščlanjuju se u kategorije troškova u skladu sa članom 30 stav 6 ove regulative i objavljuju se javno, bez obzira na član 52 stav 3 ove regulative.
4. Finansijski podaci prijavljeni u skladu sa članom 29 stav 6 ove regulative i druge informacije relevantne za obračun jedinica naknada podliježu reviziji ili provjeri od strane nacionalnog nadzornog organa ili subjekta nezavisnog od relevantnog pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi i odobrenog od nacionalnog nadzornog organa. Zaključci te revizije objavljuju se javno bez uticaja na član 52 stav 3 ove regulative.

POGLAVLJE IV UPRAVLJANJE MREŽOM

Član 37

Mrežne funkcije

1. Mrežne funkcije u upravljanju vazdušnim saobraćajem rezultiraju održivom i efikasnom upotrebom vazdušnog prostora i ograničenih resursa. Ujedno obezbjeđuju da korisnici vazdušnog prostora mogu upotrebljavati putanje i profile leta koji su optimizovani za zaštitu životne sredine i klime, omogućavajući pritom pravedan i razuman pristup vazdušnom prostoru i uslugama u vazdušnoj plovidbi i svodeći zagušenja na najmanji nivo. Mrežne funkcije navedene u stavu 2 ovog člana podržavaju nesmetan pristup korisnika vazdušnog prostora uslugama u vazdušnoj plovidbi kao i ostvarivanje ciljeva efikasnosti na nivou Unije iz člana 21 stav 3 tačka b ove regulative i zasnivaju se na operativnim zahtjevima. Pri sprovođenju tih mrežnih funkcija poštuju se odredbe iz člana 1 i njima se ne dovodi u pitanje suverenitet država članica nad njihovim vazdušnim prostorom ni njihovi zahtjevi u vezi sa pitanjima javnog reda, javne bezbjednosti i odbrane.
2. Mrežne funkcije navedene u stavu 1 ovog člana su sljedeće:
- (a) projektovanje i upotreba struktura vazdušnog prostora u Uniji s ciljem pružanja potrebnog nivoa sigurnosti, kapaciteta, fleksibilnosti, reaktivnosti i zaštite životne sredine, uzimajući u obzir bezbjednosne i odbrambene potrebe i ne dovodeći u pitanje odgovornosti država članica u pogledu ruta i struktura vazdušnog prostora za vazdušni prostor pod njihovom nadležnošću;
  - (b) ATFM;
  - (c) koordinacija ograničenih resursa unutar vazduhoplovnih frekvencijskih opsega koji se upotrebljavaju u opštem vazdušnom saobraćaju, posebno radio frekvencija, kao i koordinacija kodova radarskih transpondera;

- (d) olakšavanje delegiranja pružanja usluga u vazdušnom saobraćaju saradnjom sa pružaocima usluga u vazdušnom saobraćaju i organima država članica;
  - (e) obezbjeđenje kapaciteta kontrole letenja u mreži u skladu sa obavezama utvrđenima u NOP-u, u cilju ispunjavanja zahtjeva u pogledu operativne efikasnosti mreže i lokalnih referentnih vrijednosti;
  - (f) upravljanje krizama na mreži;
  - (g) pripisivanje ATFM kašnjenja;
  - (h) upravljanje planiranjem, praćenjem i koordinacijom sprovedbenih aktivnosti uvođenja infrastrukture u evropsku ATM mrežu, u skladu s Evropskim ATM Master planom, uzimajući u obzir operativne potrebe i povezane operativne procedure;
  - (i) praćenje funkcionisanja infrastrukture evropske ATM mreže.
3. Države članice i svi relevantni operativni učesnici izvršavaju mrežne funkcije uz doprinos menadžera mreže, kako je definisano u članu 38 stav 6 ove regulative i sprovedbenom aktu iz člana 38 stav 10 ove regulative.
4. Funkcije navedene u stavu 2 ovog člana ne uključuju donošenje obavezujućih opštih mjera ili ostvarivanje političke diskrecije. Izvode se u koordinaciji sa civilnim i vojnim organima, posebno u skladu sa dogovorenim procedurama koji se odnose na fleksibilnu upotrebu vazdušnog prostora. Mjere koje se preduzimaju za sprovođenje funkcija navedenih u stavu 2 ovog člana isključivo su operativne ili tehničke prirode i ne uzimaju u obzir posebnosti država članica.
5. Kako bi se obezbijedilo ujednačeno sprovođenje odredbi iz ovog člana i usklađenost sa njima, u cilju postizanja ciljeva utvrđenih u članu 1 ove regulative Komisija donosi sprovedbene akte, u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative, kojima se utvrđuju detaljna pravila za izvršavanje mrežnih funkcija, kao i za upravljanje krizama.

Član 38

Menadžer mreže

1. Kako bi se postigli ciljevi iz člana 37 stav 1 ove regulative ove regulative, Komisija, uz podršku Agencije i u skladu sa Regulativom (EU) 2018/1139 obezbjeđuje to da Menadžer mreže doprinosi izvršavanju mrežnih funkcija iz člana 37 stav 2 ove regulative ove regulative izvršavanjem zadataka iz stava 6 ovog člana. Komisija nadzire pravilno izvršavanje zadataka menadžera mreže.
2. Komisija imenuje nezavisno, nepristrasno i stručno tijelo za obavljanje zadataka menadžera mreže.
3. U tu svrhu Komisija donosi sprovedbeni akt u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.
- U toj odluci o imenovanju navode se uslovi imenovanja, uključujući finansiranje menadžera mreže.
4. Kako bi se obezbijedilo ujednačeno sprovođenje odredbi iz stava 2 ovog člana i usklađenost sa njima, Komisija u cilju postizanja ciljeva iz člana 1 ove regulative donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljne odredbe, između ostalog:
- (a) zahtjevi i procedure u pogledu imenovanja;
  - (b) zahtjevi u pogledu nezavisnosti;
  - (c) zahtjevi u pogledu stručnosti;
  - (d) finansiranje;
  - (e) Komisijin nadzor nad izvršavanjem zadataka menadžera mreže;
  - (f) zahtjevi za mjerenje efikasnosti menadžera mreže.
- Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.
5. Menadžer mreže izvršava svoje zadatke na nepristrasan i ekonomski isplativ način i podliježe odgovarajućim zahtjevima u pogledu upravljanja i nezavisnosti. Ako stručno tijelo imenovano kao menadžer mreže ima i regulatorne funkcije, obezbjeđuje se njegovo organizaciono odvajanje od takvih funkcija. Pri obavljanju svojih zadataka menadžer mreže uzima u obzir potrebe cjelokupne ATM mreže, pri čemu štiti obrambene sposobnosti i u potpunosti uključuje sve operativne učesnike.

6. Nakon primjene sprovedbenog akta iz stava 3 ovog člana menadžer mreže, u okviru ograničenja iz člana 37 stav 4 ove regulative, doprinosi izvršavanju mrežnih funkcija sljedećim zadacima:

- (a) definisanjem plana mrežnih operacija i pripremom strateškog plana mreže;
- (b) podrškom projektovanju i koordinaciji upotrebe struktura vazdušnog prostora;
- (c) olakšavanjem delegiranja pružanja usluga u vazdušnom saobraćaju, ako to odobre relevantne države članice, podržavajući države članice i pružaoce usluga u vazdušnom saobraćaju, uzimajući u obzir potrebne sporazume za koordinaciju opšteg i operativnog vazdušnog saobraćaja i potrebu za održavanjem odgovarajuće koordinacije u relevantnim strukturama vazdušnog prostora;
- (d) koordinacijom i podrškom za obezbjeđivanje kapaciteta kontrole letenja u mreži u skladu sa obavezama utvrđenima u NOP-u, u cilju ispunjavanja zahtjeva u pogledu operativne efikasnosti mreže i lokalnih referentnih vrijednosti;
- (e) koordinacijom i podrškom u upravljanju krizama na mreži;
- (f) koordinacijom ograničenih resursa unutar vazduhoplovnih frekvencijskih opsega koji se upotrebljavaju u opštem vazdušnom saobraćaju, posebno radio frekvencija, kao i koordinacijom kodova radarskih transpondera;
- (g) koordinacijom ATFM-a i pružanjem i organizacijom centralne jedinice ATFM-a i upravljanjem njom;
- (h) razvojem procedura i organizacijom procesa za pripisivanje ATFM kašnjenja putem kooperativnog donošenja odluka;
- (i) koordinacijom, praćenjem i podrškom u aktivnostima planiranja i sprovođenja uvođenja infrastrukture u evropsku ATM mrežu u partnerstvu s operativnim učesnicima kako bi se obezbijedilo njihovo aktivno učešće u upravljanju;
- (j) praćenjem performansi infrastrukture evropske ATM mreže ;
- (k) koordinacijom s ICAO-om i regionima ICAO-a u vezi sa sprovođenjem mrežnih funkcija;
- (l) definisanjem programa rada i budžeta menadžera mreže;
- (m) pružanjem podataka o planovima leta u vezi sa Regulativom (EZ) br. 2111/2005 Evropskog parlamenta i Savjeta⁵ ili s drugim mjerama sigurnosti i bezbjednosti, i putem svih drugih zadataka koje su potrebne i suštinski povezane s doprinosom menadžera mreže izvršavanju mrežnih funkcija, kako je navedeno u sprovedbenim aktima iz stava 10 ovog člana.

7. Menadžer mreže doprinosi izvršavanju mrežnih funkcija mjerama za podršku usmjerenim na sigurno i efikasno planiranje i rad operativnih učesnika u okviru mreže u normalnim uslovima i u uslovima krize na mreži i mjerama usmjerenim na kontinuirano poboljšavanje mrežnih operacija u Jedinstvenom evropskom nebu i opšte efikasnosti mreže, posebno u smislu sprovođenja programa efikasnosti, uključujući i aspekte klime i zaštite životne sredine. Menadžer mreže u svom radu vodi računa o potrebi da se aerodromi u potpunosti integrišu u mrežu i nastoji da obezbijedi postupanje u skladu sa planovima efikasnosti i ciljevima efikasnosti imenovanih pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju.

8. Menadžer mreže blisko saraduje sa Komisijom kako bi omogućio da se ciljevi efikasnosti iz člana 21 na odgovarajući način odražavaju u planiranju ukupnog kapaciteta, kao i u kapacitetima koje treba da imaju pojedinačni pružaoци usluga u vazdušnom saobraćaju i u vezi sa kojima postoji dogovor menadžera mreže i tih pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju u okviru NOP-a.

9. Menadžer mreže:

- (a) kooperativnim donošenjem odluka utvrđuje operativne mjere i predlaže popravne mjere koje treba da preduzmu operativni učesnici kako bi se doprinijelo postizanju ciljeva efikasnosti na nivou Unije i obavezujućih lokalnih ciljeva efikasnosti, uzimajući u obzir regionalne i lokalne okolnosti, i kako bi

---

⁵ Regulativa (EC) No 2111/2005 Evropskog parlamenta i Savjeta od 14. decembra 2005. godine o formiranju Liste vazdušnih prevoznika koji su predmet zabrane rada u Zajednici i o informisanju putnika u vazdušnom saobraćaju o identitetu vazdušnog prevoznika koji obavlja prevoz i o stavljanju van snage člana 9 Direktive 2004/36/EC (OJ L 344, 27.12.2005, str. 15).

se sprovedli zahtjevi u pogledu operativne efikasnosti mreže i lokalne referentne vrijednosti kako je utvrđeno u NOP-u, i pruža savjete o putanjama leta koje su optimizovane za zaštitu klime; operativni učesnici mogu odlučiti da li će se sprovesti predložene korektivne mjere i obavještavaju Upravni odbor mreže o razlozima zbog kojih one nisu sprovedene;

(b) u saradnji sa relevantnim stranama, savjetuje Komisiju i pruža relevantne informacije PRB-u o pitanjima uvođenja infrastrukture u ATM mrežnu u skladu s Evropskim ATM master planom, posebno u smislu utvrđivanja potrebnih ulaganja u mrežu.

10. Kako bi se obezbijedilo uniformisano sprovođenje odredbi iz st. 6 do 9 ovog člana, Komisija u cilju postizanja ciljeva utvrđenih u članu 1 ove regulative donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljna pravila za sprovođenje zadataka Menadžera mreže, kako je utvrđeno u tim stavovima.

Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

11. Pri izvršavanju svojih zadataka menadžer mreže preduzima mjere putem procesa kooperativnog donošenja odluka. Strane u procesu kooperativnog donošenja odluka u najvećoj mogućoj mjeri djeluju u cilju poboljšavanja funkcionisanja i efikasnosti mreže, što uključuje postizanje ciljeva efikasnosti na nivou Unije u ključnoj oblasti efikasnosti povezanom sa klimom i životnom sredinom. Procesom kooperativnog donošenja odluka promovise se interes mreže tako što se uzimaju u obzir ključni sigurnosni i odbrambeni interesi i drugi lokalni ili regionalni uslovi, kao što su geografski, topografski i meteorološki uslovi.

Države članice u potpunosti su uključene u odluke od strateške važnosti, posebno u usmjeravanje strateškog plana mreže.

12. Proces kooperativnog donošenja odluka iz stava 11 ovog člana posebno se zasniva na procesu savjetovanja s operativnim učesnicima, koordinatorima slotova na aerodromima, državama članicama i, ako je relevantno, Agencijom i Komisijom, u vezi sa radnim aranžmanima i operativnim procedurama i mehanizmima za rješavanje sporova, koji prema potrebi uključuju Upravni odbor mreže.

Kada je u pitanju suverenitet države članice nad njenim vazдушnim prostorom, zahtijeva se saglasnost te države članice.

13. Kako bi se obezbijedilo ujednačeno sprovođenje odredbi iz st. 11 i 12 ovog člana i usklađenost sa njima, Komisija u cilju postizanja ciljeva iz člana 1 ove regulative donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljne odredbe u pogledu procesa kooperativnog donošenja odluka, uključujući:

(a) proces savjetovanja s operativnim učesnicima, koordinatorima slotova na aerodromima, državama članicama i, ako je relevantno, Agencijom i Komisijom;

(b) radne aranžmane i procese za operacije;

(c) učestvovanje organa država članica, kada je to potrebno;

(d) mehanizme za rješavanje sporova, koji prema potrebi uključuju Upravni odbor mreže;

(e) sve druge potrebne mjere u pogledu procesa donošenja odluka.

Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

14. Osniva se Upravni odbor mreže u cilju obezbjeđenja odgovarajućeg upravljanja sprovođenja mrežnih funkcija.

Upravni odbor mreže odgovoran je za:

(a) odobravanje ili potvrđivanje mjera koje je preduzeo ili predložio Menadžer mreže u skladu sa sprovedbenim aktom iz stava 15 ovog člana;

(b) odobravanje specifikacija za savjetovanje i detaljnih radnih aranžmana iz st. 12 i 13 ovog člana;

(c) odobravanje NOP-a;

(d) potvrđivanje NSP-a, nakon savjetovanja i uzimanja u obzir mišljenja država članica i prije nego što ga odobri Komisija;

(e) praćenje sprovođenja mrežnih funkcija i davanje mišljenja ili preporuka o posebnim pitanjima; i

(f) sve druge mjere potrebne za sprovođenje mehanizama upravljanja.

Komisija odobrava NSP u obliku sprovedbenog akta. Taj sprovedbeni akt donosi se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

Upravni odbor mreže ima članove sa pravom glasa i bez njega. Sastoji se od predstavnika operativnih učesnika, predstavnika Komisije, predstavnika menadžera mreže i predstavnika Eurocontrola.

15. Kako bi se obezbijedilo ujednačeno sprovođenje odredbi iz stava 14 ovog člana i usklađenost sa njima, Komisija u cilju postizanja ciljeva iz člana 1 ove regulative donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljna pravila u pogledu Upravnog odbora mreže, posebno za:

- (a) sastav Upravnog odbora mreže;
- (b) funkcionisanje i odgovornosti Upravnog odbora mreže, kako je definisano u stavu 14 ovog člana;
- (c) mehanizme upravljanja mrežom.

Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

16. Ne dovodeći u pitanje član 37 stav 2 tačku a ove regulative, kao ni čl. 44 i 46 Regulative (EU) 2018/1139 i delegirane i sprovedbene akte donesene na osnovu te regulative, države članice imaju potpunu nadležnost za razvoj, odobravanje i uspostavljanje ruta i struktura vazdušnog prostora za vazdušni prostor pod njihovom nadležnošću. U tom pogledu države članice uzimaju u obzir potrebe vazdušnog saobraćaja, sezonalnost i složenost vazdušnog saobraćaja i planova efikasnosti. Prije odlučivanja o tim pitanjima uzimaju u obzir potrebe relevantnih korisnika vazdušnog prostora ili grupa koje predstavljaju te korisnike vazdušnog prostora i vojnih organa, prema potrebi.

Član 39

Transparentnost finansijskih iskaza menadžera mreže

1. Finansijski iskazi menadžera mreže sastavljaju se i objavljuju na godišnjem nivou. Ti iskazi moraju biti u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima koje je donijela Unija. Ako zbog pravnog statusa menadžera mreže, potpuna usklađenost sa međunarodnim računovodstvenim standardima nije moguća, menadžer mreže takvu usklađenost ostvaruje u najvećoj mogućoj mjeri.
2. Menadžer mreže objavljuje godišnji izvještaj o svojim aktivnostima i nad njim se redovno sprovodi nezavisna revizija.

Član 40

Odnosi sa zainteresovanim stranama

Pružaoци usluga u vazdušnom saobraćaju uspostavljaju mehanizme savjetovanja kako bi se savetovali sa relevantnim korisnicima vazdušnog prostora, operatorima aerodroma i vojnim organima o svim važnim pitanjima u vezi sa pruženim uslugama, uključujući relevantne promjene konfiguracija vazdušnog prostora ili velika ulaganja koja imaju relevantan uticaj na upravljanje vazdušnim saobraćajem i pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi ili naknade. Njihovi stavovi se posebno uzimaju u obzir u ranoj fazi procesa izrade dugoročnih strateških planova ulaganja, posebno u pogledu aspekata koji zahtijevaju sinhronizaciju uvođenja opreme između njenih vazdušnih i zemaljskih komponenti.

Član 41

Odnosi sa vojnim organima

U okviru zajedničke saobraćajne politike, države članice obezbjeđuju da se između nadležnih civilnih i vojnih organa sklope ili obnove pisani sporazumi ili ekvivalentni pravni aranžmani koji se odnose na upravljanje određenim blokovima vazdušnog prostora i o tome obavještavaju Komisiju.

Član 42

Dostupnost operativnih podataka za opšti vazdušni saobraćaj i pristup tim podacima

1. U pogledu opšteg vazdušnog saobraćaja, svi pružaoци usluga u vazdušnoj plovidbi, korisnici vazdušnog prostora, aerodromi i menadžer mreže stavljaju na raspolaganje relevantne operativne podatke u stvarnom vremenu, u interoperabilnom obliku i na transparentnoj i nediskriminatornoj osnovi i ne dovodeći u pitanje interese nacionalne sigurnosti, javnog reda i odbrambene politike, uključujući na prekograničnoj osnovi i na nivou Unije. To stavljanje na raspolaganje koristi

sertifikovanim ili deklariranim pružaocima usluga u vazdušnoj plovidbi, subjektima koji imaju dokazani interes za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, vojnim subjektima zaduženim za sigurnosne i odbrambene aktivnosti, vojnim pružaocima usluga u vazdušnoj plovidbi, korisnicima vazdušnog prostora i aerodromima, kao i menadžeru mreže. Podaci se upotrebljavaju samo u operativne svrhe.

2. Cijene usluge iz stava 1 ovog člana zasnivaju se na opštim principima i zajedničkim pravilima određivanja cijena koja se utvrđuju u sprovedbenom aktu iz stava 4 ovog člana.

3. Pristup relevantnim operativnim podacima iz stava 1 ovog člana omogućava se bez naknade organima nadležnim za sigurnosni nadzor, nadzor nad efikasnosti, nadzor nad mrežom, sigurnost, javni red i odbranu, uključujući Agenciju, u skladu sa Regulativom (EU) 2018/1139.

4. Komisija donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljni zahtjevi za stavljanje na raspolaganje podataka i pristup podacima u skladu sa st. 1 i 3 ovog člana, uključujući relevantne posebne operativne podatke, opšte principe i zajednička pravila određivanja cijena za utvrđivanje cijena kako je navedeno u stavu 2 ovog člana, i zahtjeve za utvrđivanje subjekata koji imaju dokazani interes za razmatranje pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi. Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

POGLAVLJE V

VAZDUŠNI PROSTOR, INTEROPERABILNOST I TEHNOLOŠKE INOVACIJE

Član 43

Elektronske vazduhoplovne informacije

Ne dovodeći u pitanje objavljivanje vazduhoplovnih informacija od strane država članica, i na način koji je u skladu sa tim objavljivanjem, nakon primjene sprovedbene odluke iz člana 38 stav 3 ove Regulative, menadžer mreže na nivou Unije uspostavlja infrastrukturu za vazduhoplovno informisanje u cilju unapređenja raspoloživosti elektronskih vazduhoplovnih informacija visokog kvaliteta, koje se prikazuju na lako dostupan način i koje ispunjavaju zahtjeve svih relevantnih korisnika u smislu kvaliteta i blagovremenosti podataka. Vazduhoplovne informacije koje se na taj način stavljaju na raspolaganje samo su informacije koje su u skladu sa bitnim zahtjevima iz tačke 2.1 Priloga VIII Regulative (EU) 2018/1139.

Član 44

Klasifikacija vazdušnog prostora

Komisija u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative donosi odgovarajuće odredbe kako bi se obezbijedilo ujednačena primjena ICAO klasifikacije vazdušnog prostora, uz odgovarajuće prilagođavanje, u cilju obezbjeđenja nesmetanog pružanja sigurnih i efikasnih usluga vazdušnog saobraćaja unutar Jedininstvenog evropskog neba.

Član 45

Fleksibilna upotreba vazdušnog prostora

1. Uzimajući u obzir karakteristike i prirodu vojne aktivnosti u svakoj državi članici, kao i organizaciju vojnih pitanja pod njihovom odgovornošću, države članice unutar Jedininstvenog evropskog neba obezbjeđuju primjenu koncepta fleksibilne upotrebe vazdušnog prostora kako bi se olakšalo upravljanje vazdušnim prostorom i upravljanje vazdušnim saobraćajem u okviru zajedničke saobraćajne politike i, ako je primjereno, u skladu s Evropskim ATM Master planom.

2. Države članice godišnje izvještavaju Komisiju o primjeni, u okviru zajedničke saobraćajne politike, koncepta fleksibilne upotrebe vazdušnog prostora u odnosu na vazdušni prostor pod njihovom odgovornošću.

3. Ako su, posebno na osnovu izvještaja koji dostave države članice, potrebni ujednačeni uslovi za primjenu koncepta fleksibilne upotrebe vazdušnog prostora unutar Jedininstvenog evropskog neba,

Komisija u granicama zajedničke saobraćajne politike i ne dovodeći u pitanje član 1 stav 2 ove regulative donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju takvi ujednačeni uslovi. Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

4. U slučajevima značajnih operativnih poteškoća u primjeni ovog člana kojima se ugrožava zaštita bitnih interesa bezbjednosne ili odbrambene politike, države članice mogu privremeno suspendovati takvu primjenu pod uslovom da o tome bez odlaganja obavijeste Komisiju i druge države članice. Nakon uvođenja privremene suspenzije za vazdušni prostor pod nadležnošću relevantne države članice mogu se izraditi prilagođavanja pravila donesenih u skladu sa stavom 3 ovog člana. Privremena suspenzija i sve takve prilagođavanja ukidaju se kada te operativne poteškoće prestanu.

Član 46

Koordinacija SESAR-a

Subjekti zaduženi za zadatke utvrđene propisima Unije u područjima koordinacije faze definisanja SESAR-a, faze razvoja SESAR-a i faze uvođenja SESAR-a, u zavisnosti od slučaja, obezbjeđuju efektivnu koordinaciju te tri faze u cilju nesmetanog i blagovremenog prelaska između njih, sa posebnim naglaskom na fazi industrijalizacije.

Sve relevantne civilni i vojne zainteresovane strane uključuju se u najvećoj mogućoj mjeri.

Član 47

Zajednički projekti

1. Komisija na osnovu potrebe za sinhronizacijom među zainteresovanim stranama može uspostaviti zajedničke projekte radi sprovođenja ključnih operativnih promjena utvrđenih u Evropskom ATM Master planu koji imaju uticaj na cijelu mrežu i koje su dovoljno zrele za implementaciju kako bi omogućile interoperabilne kapacitete u svim državama članicama u cilju poboljšanja efikasnosti Jedinственog evropskog neba.

2. Komisija može uspostaviti i mehanizme upravljanja za zajedničke projekte i njihovu implementaciju. Sve relevantne civilne i vojne zainteresovane strane uključene su u te mehanizme u najvećoj mogućoj mjeri i, kada je to moguće i primjereno, imaju vodeću ulogu.

3. Zajednički projekti mogu biti podesni za finansiranje sredstvima Unije unutar višegodišnjeg finansijskog okvira. U tu svrhu i ne dovodeći u pitanje nadležnost država članica za odlučivanje o upotrebi njihovih finansijskih sredstava, Komisija sprovodi nezavisnu analizu troškova i koristi i odgovarajuća savjetovanja sa državama članicama i relevantnim zainteresovanim stranama u skladu sa članom 49 ove regulative, razmatrajući pritom određivanje prioriteta i sve odgovarajuće načine za finansiranje njihove implementacije.

4. Komisija donosi sprovedbene akte kojima se uspostavljaju zajednički projekti i mehanizmi upravljanja iz st. 1 i 2 ovog člana. Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 48 stav 3 ove regulative.

POGLAVLJE VI ZAVRŠNE ODREDBE

Član 48

Procedura odbora

1. Komisiji pomaže Odbor za jedinstveno nebo, dalje u tekstu „Odbor”, sastavljen od dvaju predstavnika svake države članice i kojim predsjedava Komisija. Odbor obezbjeđuje da se na odgovarajući način uvažavaju interesi svih kategorija korisnika. Navedeni odbor je odbor u smislu Regulative (EU) br. 182/2011.

2. Pozivajući se na ovaj stav, primjenjuje se član 4 Regulative (EU) br. 182/2011.

3. Pozivajući se na ovaj stav, primjenjuje se član 5 Regulative (EU) br. 182/2011.

4. Ako Odbor ne dostavi mišljenje, Komisija ne usvaja nacrt sprovedbenog akta i primjenjuje se član 5 stav 4 treći podstav Regulative (EU) br. 182/2011.

Član 49

Savjetovanje sa zainteresovanim stranama

1. Države članice, nacionalni nadzorni organi, PRB i menadžer mreže, kao i Agencija s obzirom na njene zadatke iz člana 21 st. 3 i 4 i člana 38 stav 1 ove regulative uspostavljaju mehanizme savjetovanja za odgovarajuće savjetovanje sa zainteresovanim stranama.

2. Komisija uspostavlja mehanizam na nivou Unije radi savjetovanja sa relevantnim zainteresovanim stranama o pitanjima u vezi sa sprovođenjem ove regulative.

U savjetovanju učestvuje posebni Odbor za sektorski dijalog uspostavljen Odlukom 98/500/EZ. Za potrebe stava 3 tačka e ovog člana, ako je potrebno savjetovanje u vezi sa vojnim aspektima, Komisija se osim s državama članicama savjetuje i sa Evropskom odbrambenom agencijom i nacionalnim vojnim organima.

3. Za potrebe st. 1 i 2 ove regulative i ako je to relevantno, sprovodi se savjetovanje barem sa sljedećim operativnim i neoperativnim zainteresovanim stranama:

- (a) pružaocima usluga u vazdušnoj plovidbi ili grupama koje ih predstavljaju;
- (b) menadžerom mreže;
- (c) operatorima aerodroma ili odgovarajućim grupama koje ih predstavljaju;
- (d) korisnicima vazdušnog prostora ili odgovarajućim grupama koje ih predstavljaju;
- (e) vojskom;
- (f) proizvodnom industrijom;
- (g) profesionalnim tijelima koji predstavljaju zaposlene;
- (h) relevantnim nacionalnim organima;
- (i) koordinatorima slotova na aerodromima;
- (j) nevladinim organizacijama sa interesom za vazduhoplovstvo ili ATM.

Član 50

Odnosi sa trećim zemljama

Unija i njene države članice imaju za cilj i podržavaju proširenje Jedinog evropskog neba na države koje nisu članice Evropske unije. U tu svrhu, one u okviru sporazuma sklopljenih sa susjednim trećim zemljama, posebno na području Eurocontrol-a ili u ICAO EUR regionu, nastoje da prošire Jedinog evropsko nebo na te zemlje. Pored toga, one nastoje da saraduju sa tim zemljama u kontekstu sporazuma o prekograničnom pružanju usluga sa trećim zemljama, o saradnji u pogledu modernizacije ATM-a i o mrežnim funkcijama ili u okviru sporazuma između Unije i Eurocontrol-a kojim se pruža opšti okvir za pojačanu saradnju, čime se jača panevropska dimenzija ATM-a.

Ovim članom ne dovode se u pitanje odluke država članica u vezi sa time treba li Jedinog evropsko nebo da se proširi na njihove prekomorske zemlje i teritorije ili autonomne teritorije u drugim ICAO regionima.

Član 51

Podrška drugih tijela

Komisija može da zatraži podršku od drugih tijela radi ispunjenja svojih zadataka iz ove regulative, uključujući Eurocontrol u okviru sporazuma između Unije i Eurocontrol-a kojim se pruža opšti okvir za pojačanu saradnju.

Član 52

Povjerljivost

1. Nacionalni nadzorni organi, djelujući u skladu sa svojim nacionalnim propisima, nacionalni nadležni organi, Komisija, PRB, menadžer mreže i Agencija ne smiju da otkrivaju informacije

povjerljive prirode, posebno informacije o pružateljima usluga u vazdušnoj plovidbi, njihovim poslovnim odnosima ili njihovim stavkama troškova i prihoda.

2. Stavom 1 ne dovodi se u pitanje pravo nacionalnih nadzornih organa i Komisije da otkriju informacije ako je to bitno za ispunjavanje njihovih dužnosti. U tom slučaju takvo otkrivanje mora biti srazmjerno i mora uvažavati legitimne interese pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi, korisnika vazdušnog prostora, aerodroma i drugih odgovarajućih zainteresovanih strana u vezi sa zaštitom njihovih poslovno osjetljivih informacija.

3. Informacije i podaci dostupni na osnovu člana 12 stav 4, člana 23 stav 10, člana 24 stav 6, člana 25 stav 2, člana 36 stav 3 i člana 36 stav 4 ove regulative ili o kojima se izvještava na osnovu člana 29 stav 6, a posebno u pogledu utvrđenih troškova i stvarnih troškova određenih pružalaca usluga u vazdušnom saobraćaju, javno se objavljuju, u skladu sa zaštitom javne bezbjednosti, odbrambenih i vojnih pitanja ili komercijalnih interesa fizičkog ili pravnog lica, uključujući intelektualno vlasništvo, osim ako za otkrivanje postoji prevladavajući javni interes.

Član 53

Kazne

Države članice utvrđuju pravila o kaznama koje se primjenjuju na kršenja ove regulative i sprovedbenih akata donesenih na osnovu ove regulative, a posebno od strane korisnika vazdušnog prostora, operatora aerodroma i pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi, i preduzimaju sve potrebne mjere radi obezbjeđenja njihovog sprovođenja. Predviđene kazne moraju biti djelotvorne, proporcionalne i odvraćajuće.

Član 54

Evaluacija

1. Komisija sprovodi evaluaciju kako bi procijenila pravne, socijalne, ekonomske uticaje i uticaje na životnu sredinu ove regulative i njenu dodatnu vrijednost na nacionalnom i evropskom nivou nakon isteka petog referentnog perioda, a najkasnije tri godine nakon završetka tog referentnog perioda. Kada je to u tu svrhu opravdano, Komisija može od država članica, uključujući vojne organe, tražiti informacije relevantne za primjenu ove Regulative.

2. Komisija dostavlja svoje nalaze Evropskom parlamentu i Savjetu. Nalazi evaluacije iz stava 1 ovog člana javno se objavljuju.

Član 55

Zaštitne mjere

Ovom regulativom ne sprečava se država članica da primijeni mjere namijenjene zaštiti bitnih interesa bezbjednosne ili odbrambene politike u mjeri u kojoj su potrebne. Takve mjere su posebno one koje su nužne:

(a) za nadzor vazdušnog prostora pod njenom nadležnošću u skladu sa sporazumima ICAO-a o regionalnoj vazdušnoj plovidbi, uključujući sposobnost otkrivanja, identifikacije i evaluacije svih vazduhoplova koji koriste takav vazdušni prostor, u svrhu zaštite sigurnosti letova i preduzimanja mjera radi obezbjeđenja bezbjednosnih i odbrambenih potreba;

(b) u slučaju ozbiljnih unutrašnjih nemira koji utiču na očuvanje zakona i reda;

(c) u slučaju rata ili ozbiljne međunarodne napetosti koja predstavlja prijetnju ratom;

(d) za ispunjenje međunarodnih obaveza države članice u vezi s očuvanjem mira i međunarodne bezbjednosti;

(e) za sprovođenje vojnih operacija i vojne obuke, uključujući potrebne mogućnosti izvođenja vojnih vježbi.

Član 56

Stavljanje van snage

Regulative (EZ) br. 549/2004, (EZ) br. 550/2004 i (EZ) br. 551/2004 stavljaju se van snage, ne dovodeći u pitanje član 58 ove regulative.

Pozivanja na regulative stavljene van snage smatraju se pozivanjima na ovu regulativu i čitaju se u skladu sa korelacijskom tabelom iz Priloga II.

Član 57

Izmjene Regulative (EU) 2018/1139

Regulativa (EU) 2018/1139 mijenja se kako slijedi:

(1) član 2 mijenja se kako slijedi:

(a) u stavu 1 tačka (h) zamjenjuje se sljedećim:

„(h) ne dovodeći u pitanje Regulativu (EU) 2024/2803 Evropskog parlamenta i Savjeta (*) i odgovornosti država članica u pogledu vazdušnog prostora pod njihovom jurisdikcijom, projektovanje struktura vazdušnog prostora u vazdušnom prostoru Jedininstvenog evropskog neba.

(b) stav 5 zamjenjuje se sljedećim:

„5. Ne dovodeći u pitanje nacionalne bezbjednosne i odbrambene zahtjeve ni član 1 stav 2 Regulative (EU) 2024/2803, države članice obezbjeđuju da:

(a) objekti iz stava 3 tačka b prvi podstav ovog člana koji su otvoreni za javnu upotrebu; i

---

(*) Regulativa (EU) 2024/2803 Evropskog parlamenta i Savjeta od 23. oktobra 2024. godine o sprovođenju Jedininstvenog evropskog neba (SL L, 2024/2803, 11. 11. 2024. godine, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/2803/oj>).”;

(b) ATM/ANS iz stava 3 tačka (c) prvi podstav ovog člana koji se pruža u svrhu vazdušnog saobraćaja na koji se primjenjuje Regulativa (EU) 2024/2803, pružaju nivo sigurnosti i interoperabilnosti sa civilnim sistemima koja je jednako efektivna kao ona koja proizilazi iz primjene bitnih zahtjeva navedenih u priložima VII i VIII ove Regulative.” ;

(2) član 3 mijenja se kako slijedi:

(a) tačka (5) zamjenjuje se sljedećim:

„(5) ‚ATM/ANS‘ znači upravljanje vazdušnim saobraćajem kako je definisano u članu 2 tačka 9 Regulative (EU) 2024/2803 i usluge u vazdušnoj plovidbi kako su definisane u članu 2 tačka 5 te regulative kao i mrežne funkcije iz člana 37 te regulative i usluge koje se sastoje od stvaranja i obrade podataka i formatiranja i isporuke podataka opštem vazdušnom saobraćaju za potrebe vazdušne plovidbe;”;

(b) tač. (33) i (34) zamjenjuju se sljedećim:

„(33) ‚vazdušni prostor Jedininstvenog evropskog neba‘ je vazdušni prostor iznad teritorije na kojoj se primjenjuju Ugovori, kao i svaki drugi vazdušni prostor u kojem države članice primjenjuju Regulativu (EU) 2024/2803 u skladu sa članom 1 stav 4 te regulative;

(34) ‚nacionalni nadležni organ je jedan ili više subjekata koje je imenovala država članica i koji imaju potrebna ovlašćenja i dodijeljene odgovornosti za obavljanje zadataka u vezi sa sertifikacijom, nadzorom i preduzimanjem izvršnih mjera u skladu s ovom regulativom i u skladu sa delegiranim i sprovedbenim aktima donešenim na osnovu ove regulative;”;

(3) u članu 41 umeće se sljedeći stav:

„3.a Sertifikat iz stava 1 ovog člana može da bude predmet objektivno opravdanih, nediskriminirajućih, proporcionalnih i transparentnih uslova. Ti uslovi mogu da se, prema potrebi, odnose na sljedeće:

(a) izdvajanje (ring-fencing) ili ograničavanje izvršavanje onih usluga koje nisu u vezi sa pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi;

- (b) ugovore, sporazume ili druge dogovore između pružalaca ATM-a/ANS-a i treće strane, a koji se odnose na usluge;
  - (c) pružanje informacija koje se opravdano zahtijevaju za provjeru zahtjeva za sertifikat iz ovog člana;
  - (d) druge pravne uslove koji nisu specifični za usluge u vazdušnoj plovidbi, poput onih koji se odnose na suspenziju ili ukidanje sertifikata.” ;
- (4) član 43 zamjenjuje se sljedećim:

„Član 43

Sprovedbeni akti u pogledu pružalacâ ATM-a/ANS-a i organizacija uključenih u projektovanje, proizvodnju i održavanje sistemâ ATM-a/ANS-a i sastavnih djelova ATM-a/ANS-a

1. Kako bi se obezbijedilo ujednačeno sprovođenje bitnih zahtjeva iz člana 40 i usklađenost sa njima za pružanje ATM-a/ANS-a iz člana 2 stav 1 tačka (g), Komisija na osnovu principa utvrđenih u članu 4 i radi ostvarivanja ciljeva utvrđenih u članu 1 donosi sprovedbene akte kojima se utvrđuju detaljne odredbe u vezi sa:

- (a) posebnim pravilima i procedurama za pružanje ATM-a/ANS-a u skladu sa bitnim zahtjevima iz člana 40, uključujući uspostavljanje i sprovođenje plana mjera za nepredviđene situacije u skladu sa tačkom 5.1 podtačka (f) Priloga VIII;
  - (b) pravilima i procedurama za izdavanje, održavanje, izmjenu, ograničavanje, suspendovanje ili ukidanje sertifikata iz člana 41 stav 1;
  - (bb) uslovima iz člana 41 stav 3a;
  - (c) pravilima i procedurama za izjave pružalaca usluga letnog informisanja iz člana 41 stav 5, i za situacije u kojima su takve izjave dopuštene;
  - (d) pravilima i procedurama za izdavanje, održavanje, izmjenu, ograničavanje, suspendovanje ili ukidanje sertifikata iz člana 42 stav 1 tačka b i za situacije u kojima se takvi sertifikati zahtijevaju;
  - (e) pravilima i procedurama za davanje izjave organizacija iz člana 42 stav 1 tačka a i za situacije u kojima se takve izjave zahtijevaju;
  - (f) pravilima i odgovornostima imalaca sertifikata iz člana 41 stav 1 i člana 42 stav 1 tačka b i organizacija koje daju izjave u skladu sa članom 41 stav 5 i člana 42 stav 1 tačka a.
- Ti sprovedbeni akti donose se u skladu sa procedurom ispitivanja iz člana 127 stav 3.

2. U pravilima iz stava 1 u obzir se uzima Evropski ATM Master plan.

3. Pri donošenju tih sprovedbenih akata Komisija obezbjeđuje usklađenost sa bitnim zahtjevima iz člana 40 ove regulative i uzima u obzir međunarodne standarde i preporučene prakse, posebno one navedene u priložima od 2 do 4, 10, 11 i 15 Čikaške konvencije.” ;

(5) član 62 mijenja se kako slijedi:

(a) dodaje se sljedeći stav:

„2.a Ne dovodeći u pitanje član 5 stav 1 drugi podstav Regulative (EU) 2024/2803, za potrebe obavljanja svojih zadataka sertifikacije, nadzora i preduzimanja izvršnih mjera u vezi sa bitnim zahtjevima navedenim u tački 7 Priloga VIII ove regulative nadležni organi pri obavljanju svojih zadataka u skladu sa članom 7 stav 3 te regulative oslanjaju se na procjene nacionalnog nadzornog organa iz člana 4 te regulative.”;

(b) u stavu 14 tačka a zamjenjuje se sljedećim:

„(a) pravilima i procedurama za obavljanje sertifikacije i za obavljanje istraga, kontrola (inspections), provjera (*audits*) i drugih aktivnosti praćenja potrebnih kako bi se obezbijedilo da nacionalni nadležni organ efektivno sprovodi nadzor nad fizičkim i pravnim licima, proizvodima, djelovima, opremom, sistemima ATM-a/ANS-a i sastavnim djelovima ATM-a/ANS-a, uređajima za simuliranje letenja i aerodromima u skladu sa ovom regulativom i pravilima i procedurama za procjenu i nadzor usklađenosti pružalaca ATM-a/ANS-a sa bitnim zahtjevima navedenima u tački 7 Priloga VIII ove

regulative koje sprovodi nacionalni nadzorni organ iz člana 4 Regulative (EU) 2024/2803, ne dovodeći u pitanje član 5 stav 1 te regulative;”;

(6) član 93 zamjenjuje se sljedećim:

„Član 93

Implementacija Jedinog evropskog neba

Agencija, ako ima relevantno stručno znanje i na zahtjev, pruža tehničku pomoć Komisiji u implementaciji Jedinog evropskog neba, posebno:

(a) sprovođenjem tehničkih kontrola (inspections), tehničkih istraga i studija;

(b) davanjem doprinosa po pitanjima obuhvaćenim ovom regulativom u saradnji s Odborom za procjeru efikasnosti (PRB) iz člana 13 Regulative (EU) 2024/2803, sprovođenju programa efikasnosti za usluge u vazdušnoj plovidbi i mrežne funkcije,;

(c) davanjem doprinosa implementaciji Evropskog ATM Master plana, uključujući razvoj i uvođenje projekta SESAR.” ;

(7) Prilog VIII mijenja se kako slijedi:

(a) umeće se sljedeća tačka:

„2.3a. Usluge podataka u vazdušnom saobraćaju

2.3a.1. Prikupljeni podaci o vazdušnom saobraćaju su dovoljno kvalitetni, potpuni, aktuelni, iz legitimnog izvora i blagovremeno dostavljeni.

2.3a.2. Usluge podataka u vazdušnom saobraćaju postižu i održavaju zadovoljavajuću efikasnost s obzirom na njihovu raspoloživost, integritet, kontinuitet i blagovremenost kako bi se zadovoljile potrebe korisnika.

2.3a.3. Sistemi i alati za pružanje usluga podataka u vazdušnom saobraćaju pravilno se projektuju, proizvode i održavaju kako bi se obezbijedilo da odgovaraju svojoj predviđenoj namjeni.

2.3a.4. Takvi podaci šalju se blagovremeno i upotrebom dovoljno pouzdanih i brzih komunikacijskih sredstava zaštićenih od namjernog i nenamjernog ometanja i oštećenja.” ;

(b) tačka 2.8 zamjenjuje se sljedećim:

„2.8 Upravljanje vazdušnim prostorom

Dodjeljivanje određenih djelova vazdušnog prostora za određenu upotrebu blagovremeno se prati, koordinira i objavljuje kako bi se smanjio rizik od gubitka razdvajanja između vazduhoplova u svim okolnostima. Uzimajući u obzir organizaciju vojnih aktivnosti i povezanih aspekata u nadležnosti država članica, upravljanje vazdušnim prostorom takođe se podržava ujednačenu primjenu koncepta fleksibilne upotrebe vazdušnog prostora kako je propisuje ICAO i kako se sprovodi na osnovu Regulative (EU) 2024/2803 radi lakšeg upravljanja vazdušnim prostorom i upravljanja vazdušnim saobraćajem u okviru zajedničke saobraćajne politike.” ;

(c) u tački 5.1 podtačka (c) zamjenjuje se sljedećim:

„(c) u zavisnosti od vrste aktivnosti koja se obavlja i veličine organizacije, pružalac usluga uspostavlja i održava sistem upravljanja radi obezbjeđenja usklađenosti sa bitnim zahtjevima navedenim u ovom Prilogu, upravlja sigurnosnim i bezbjednosnim rizicima i nastoji da kontinuirano poboljšava taj sistem;”;

(d) dodaje se sljedeća tačka:

„7. ZAHTJEVI U POGLEDU FINANSIJSKE STABILNOSTI, ODGOVORNOSTI, OSIGURANJA, VLASNIŠTVA I ORGANIZACIONE STRUKTURE

Kako bi obezbijedili sigurno i kontinuirano pružanje usluga, pružaoci ATM-a/ANS-a:

(a) dokazuju dovoljnu finansijsku stabilnost;

(b) imaju odgovarajuće osiguranje od odgovornosti i rizika, uzimajući u obzir njihov pravni status i nivo dostupne pokrivenosti komercijalnim osiguranjem; i

(c) poštuju primjenljive zahtjeve o vlasništvu i organizacionoj strukturi u cilju sprečavanja sukobâ interesa kako bi se obezbijedilo nediskriminirajuće pružanje usluga.”.

Član 58

Prelazne odredbe

1. Član 4 stav 2 Regulative (EZ) br. 549/2004 i član 12 stav 3 Regulative (EZ) br. 550/2004 nastavljaju da se primjenjuju do 2. decembra 2026. godine.
2. Odbor za procjeru efikasnosti imenovano na osnovu člana 11 stav 2 Regulative (EZ) br. 549/2004 nastavlja s obavljanjem svojih funkcija do 2. juna 2025. godine.
3. Član 11 Regulative (EZ) br. 549/2004, osim stava 2 tog člana, i član 15 Regulative (EZ) br. 550/2004 i sprovedbeni akti doneseni na osnovu njih nastavljaju da se primjenjuju za potrebe sprovođenja programa efikasnosti i metoda obračuna naknada koji se odnose na treći i četvrti referentni period.
4. Sprovedbena odluka Komisije (EU) 2019/709⁶ nastavlja da se primjenjuje do kraja četvrtog referentnog perioda ili do donošenja sprovedbenog akta u skladu sa članom 38 stav 3 ove regulative, u zavisnosti od toga šta nastupi ranije.
5. Član 9 Regulative (EZ) br. 549/2004 nastavlja da se primjenjuje do 2. decembra 2026. godine.

Član 59

Stupanje na snagu i primjena

Ova regulativa stupa na snagu dvadesetog dana od dana objave u *Službenom listu Evropske unije*. Međutim, član 4 stav 3, član 4 stav 5 i član 36 stav 3 primjenjuju se od 2. decembra 2026. godine. Čl. 13 do 16 primjenjuju se 6 mjeseci nakon stupanja na snagu ove regulative. Čl. 21 do 34 primjenjuju se od stupanja na snagu ove regulative za potrebe sprovođenja programa efikasnosti i metoda obračuna naknada koji se odnose na peti i naknadne referentne periode. Član 53 primjenjuje se od 2. decembra 2026. godine. Ova regulativa je u cjelini obavezujuća i neposredno se primjenjuje u svim državama članicama. Sačinjeno u Strazburgu 23. oktobra 2024. godine.

Za Evropski parlament
Predsjednica
R. METSOLA

Za Savjet
Predsjednik
ZSIGMOND B. P.

---

⁶ Sprovedbena odluka Komisije (EU) 2019/709 od 6. maja 2019. godine o imenovanju menadžera mreže za mrežne funkcije u ATM-u u Jedinstvenom evropskom nebu (OJ L 120, 8.5.2019, str. 27).

PRILOG I**Regulative stavljene van snage i njihova izmjena**

Regulativa (EZ) br. 549/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta (SL L 96, 31.3.2004, str. 1)	
Regulativa (EZ) br. 550/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta (SL L 96, 31.3.2004, str. 10)	
Regulativa (EZ) br. 551/2004 Evropskog parlamenta i Savjeta (SL L 96, 31.3.2004, str. 20)	
Regulativa (EZ) br. 1070/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta (SL L 300, 14.11.2009, str. 34)	Samo čl. 1, 2 i 3

PRILOG II**Korelacijska tabela**

Regulativa (EK) br. 549/2004	Regulativa (EK) br. 550/2004	Regulativa (EK) br. 551/2004	Ova regulativa
član 1 st. (1) do (3)			član 1 st. (1) do (3)
—			član 1 stav (4)
član 1 stav (4)			—
član 2 stav 1 tačka 1 podtač. (a) i (b)			član 2 stav 1 tačka 6 podtač. (a) i (b)
—			član 2 stav 1 tačka 7
član 2 stav 1 tačka 2			član 2 stav 1 tačka 1
član 2 stav 1 tačka 3			član 2 stav 1 tačka 2
—			član 2 stav 1 tačka 3
član 2 stav 1 tačka 4			član 2 stav 1 tačka 5
član 2 stav 1 tačka 5			član 2 stav 1 tačka 4
član 2 stav 1 tačka 6			član 2 stav 1 tačka 11
član 2 stav 1 tačka 7			član 2 stav 1 tačka 12
—			član 2 stav 1 tačka 13
član 2 stav 1 tačka 8			član 2 stav 1 tačka 14
član 2 stav 1 tačka 9			član 2 stav 1 tačka 8
član 2 stav 1 tačka 10			član 2 stav 1 tačka 9
član 2 stav 1 tačka 11			član 2 stav 1 tačka 10
član 2 stav 1 tačka 12			član 2 stav 1 tačka 17
—			član 2 stav 1 tač. 18 do 20
član 2 stav 1 tačka 13			član 2 stav 1 tačka 16

član 2 stav 1 tačka 13a			član 2 stav 1 tačka 36
član 2 stav 1 tačka 14			—
član 2 stav 1 tačka 15			član 2 stav 1 tačka 21
—			član 2 stav 1 tač. 22 do 25
član 2 stav 1 tačka 16			član 2 stav 1 tačka 26
član 2 stav 1 tačka 17			član 2 stav 1 tačka 35
član 2 stav 1 tačka 18			—
član 2 stav 1 tačka 19			član 2 stav 1 tačka 27
—			član 2 stav 1 tač. 28 i 29
član 2 stav 1 tačka 20			član 2 stav 1 tačka 34
član 2 stav 1 tačka 22			član 2 stav 1 tačka 37
član 2 stav 1 tačka 23			—
član 2 stav 1 tačka 23a			član 2 stav 1 tačka 38
—			član 2 stav 1 tačka 39
član 2 stav 1 tačka 23b			član 2 stav 1 tačka 15
član 2 stav 1 tač. 24 i 25			—
član 2 stav 1 tačka 26			član 2 stav 1 tačka 40
—			član 2 stav 1 tač. 41 i 42
član 2 stav 1 tačka 27			—
član 2 stav 1 tačka 28			član 2 stav 1 tačka 43
član 2 stav 1 tačka 29			član 2 stav 1 tačka 44
—			član 2 stav 1 tač. 45 i 46
član 2 stav 1 tačka 30			član 2 stav 1 tačka 47
—			član 2 stav 1 tač. 48 do 52
član 2 stav 1 tačka			član 2 stav 1 tačka

31			53
—			član 2 stav 1 tač. 54 i 55
član 2 stav 1 tačka 32			—
član 2 stav 1 tačka 33			član 2 stav 1 tačka 56
član 2 stav 1 tačka 34			član 2 stav 1 tačka 57
—			član 2 stav 1 tač. 58 do 62
član 2 stav 1 tač. 35 i 36			—
član 2 stav 1 tačka 38			član 2 stav 1 tačka 63
član 2 stav 1 tačka 39			član 2 stav 1 tačka 64
—			član 2 stav 1 tačka 65
član 2 stav 1 tačka 40			član 2 stav 1 tačka 66
—			član 2 stav 1 tačka 67 i član 3
član 2 stav 1 tačka 41			član 2 stav 1 tačka 30
—			član 2 stav 1 tač. 31 do 33
član 3			—
član 4 stav (1)			član 4 stav (1)
član 4 stav (2)			član 4 stav (3) i (4)
član 4 stav (3) prva rečenica			član 4 stav (2)
član 4 stav (3) druga rečenica			član 4 stav (5)
—			član 4 stav (6)
član 4 stav (4)			član 4 stav (7)
član 4 stav (5)			član 4 stav (8)
—			čl. 5 do 12
član 5 stav (1)			član 48 stav (1)
član 5 stav (2)			član 48 stav (2)
član 5 stav (3)			član 48 stav (3)
—			član 48 stav (4)
član 5 st. (4) i (5) i član 6			—
član 7			član 50
član 8 stav (1)			član 51
—			član 52
član 8 stav (2)			—
član 9			član 53

član 10 stav (1)			član 49 stav (1)
član 10 stav (2)			član 49 stav (2)
član 10 stav (3)			član 49 stav (3)
član 11 stav (1) prva rečenica			član 21 stav (1)
—			član 21 stav (2)
član 11 stav (1) tač. (a) do (c)			član 21 stav (3) tač. (a) do (d)
član 11 stav (2)			član 13
—			čl. 14 do 20
član 11 stav (3) tačka (a)			član 22
član 11 stav (3) tačka (b)			član 21 stav (3) tačka (c) i član 23
član 11 stav (3) tačka (c)			član 24
—			član 25 st. (1) i (2)
član 11 stav (3) tačka (d), prva i treća rečenica			član 21 stav (3) prva rečenica
član 11 stav (3) tačka (d), druga rečenica			član 25 stav (3)
član 11 stav (3) tačka (e)			član 25 stav (4)
—			čl. 26 i 27
član 11 stav (4) tačka (a)			član 21 stav (4)čka (a)
—			član 21 sta (4) tač. (b) do (e)
član 11 stav (4) tač. (b) i (c)			—
član 11 stav (4) tačka (d)			član 21 stav (4) tačka (f)
član 11 stav (4) tačka (e)			član 21 stav (4) tačka (g)
—			član 21 stav (4) prvi podstav tač. (h) do (m), i drugi i treći podstavi, član 21 st. (5) i (6)
član 11 stav (4) drugi podstav			član 28
član 11 stav (5)			član 21 stav (7)
član 11 stav (6)			član 28
—			čl. 29 do 47
član 12 stav (1), član 12 stav (2) prva rečenica do ‘u članu			član 54 stav (1)

3,' i posljednja rečenica			
član 12 stav (2), dio prve rečenice koji počinje sa 'i mora prvo da izvijesti Evropski parlament'			član 54 stav (2)
član 12 st. (3) i (4)			—
član 13			član 55
—			čl. 56 do 58
član 13a			—
član 14			član 59
	član 1		član 1 stav (1)
	—		član 1 stav (2) do (4)
	—		član 2
	član 2 stav (1)		član 5 stav (1)
	član 2 stav (2)		član 5 stav (2)
	—		član 5 stav (3)
	—		član 6 stav (1)
	član 2 stav (3)		član 6 stav (3)
	član 2 stav (4)		član 6 stav (2)
	član 2 stav (5)		član 6 stav (4)
	član 2 stav (6)		član 6 stav (5)
	—		član 6 stav (6)
	čl. 3 do 6		—
	član 7 stav (1), član 7 stav (3) prva rečenica, član 7 stav (4) prva rečenica i član 7 st. (6) i (8)		član 7 stav (1), član 57 stav 1 tačka (7) podtač. (c) i (d)
	član 7 stav (2)		član 7 stav (2)
	član 7 stav (3) druga i treća rečenica		—
	član 7 stav (4), druga i treća rečenica		član 57 stav 1 tač. (3) i (4)
	—		član 57 stav 1 tač. (5), (6) i (7) podtač. (a) i (b)
	član 7 stav (5)		član 7 stav (4)
	član 7 stav (7)		člans 5 stav (2) drugi podstav, član 7 stav (3)
	član 7 stav (9)		—
	član 8 stav (1) do 'pružalac usluga u vazdušnom saobraćaju'		član 8 stav (1), prva i druga rečenica
	član 8 stav (1) druga rečenica, počev od		član 8 stav (2), prvi podstav tačka (a)

	‘posjeduje važeći sertifikat’		
	—		član 8 stav (2) prvi podstav tač. (b) do (d) i drugi podstav
	član 8 stav (2)		član 8 stav (3)
	član 8 stav (3)		član 8 stav (4)
	—		član 8 stav (5)
	član 8 stav (4)		član 8 stav (1), treća rečenica
	član 8 stav (5)		—
	član 8 stav (6)		član 8 stav (6)
	član 9		član 10
	član 9a		član 3
	—		član 4
	član 9b		—
	član 10		član 9
	—		čl. 11 do 28
	član 11		član 41
	član 12 stav (1)		član 36 stav (1)
	član 12 stav (2)		član 36 stav (1)
	član 12 stav (3)		član 36 stav (3)
	—		član 36 stav (4)
	—		čl. 37 do 40
	član 12 stav (4)		član 36 stav (2)
	član 12 stav (5)		—
	član 13 stav (1)		član 42 stav (1)
	član 13 stav (2)		član 42 stav (1) i (3)
	—		član 42 stav (2)
	član 13 stav (3)		član 42 stav (4)
	—		čl. 43 do 46
	član 14		član 29 st. (1) i (4)
	—		član 29 stav (2)
	član 15 stav 1 (1)		član 29 stav (3)
	—		član 29 stav (5)
	član 15 stav (2) tačka (a)		član 30 st. (1) i (2)
	član 15 stav (2) tačka (b) prva rečenica		član 30 stav (2)
	član 15 stav (2) tačka (b) druga rečenica		član 30 stav (3)
	član 15 stav (2) tačka (b) treća rečenica		član 30 stav (4)
	član 15 stav (2) tačka (c)		—
	član 15 stav (2)		član 30 stav (6)

	tačka (d)		
	član 15 stav (2) tačka (e)		član 30 stav (5)
	član 15 stav (2) tačka (f)		član 29 stav (6) i član 33
	član 15 stav (3) tačka (a)		član 32 stav (1)
	—		član 32 st. (2) i (3)
	član 15 stav (3) tačka (b)		član 32 stav (4)
	član 15 stav (3) tačka (c)		član 31 stav (1)
	—		član 31 st. (2), (3) i (4)
	član 15 stav (3) tačka (d)		član 29 stav (3) druga rečenica
	član 15 stav (3) tačka (e)		član 29 stav (3) prva rečenica, član 30 stav (2) i član 32 stav (1)
	član 15 stav (3) tačka (f) prva rečenica		član 29 stav (4)
	član 15 stav (3) tačka (f) druga rečenica		član 32 st. (5) do (8)
	član 15 stav (4)		član 33
	član 15a st. (1) i (3) prva rečenica		član 47 st. (1) i (4)
	član 15a stav (2)		član 47 st. (2) i (4)
	—		čl. 48 do 51
	član 15a stav (3) prva i treća rečenica		član 47 stav (3)
	član 15a stav (3) četvrta rečenica		—
	član 16 stav (1)		član 34 stav (1)
	član 16 st. (2) i (3) prva rečenica		član 34 st. (2) i (3)
	—		član 35
	član 16 stav (3) druga i treća rečenica		—
	član 17		—
	član 18 stav (1)		član 52 stav (1)
	član 18 stav (2)		član 52 stav (2)
	član 18 stav (3)		član 52 stav (3)
	—		čl. 53 do 57 stav 1 tačka (2)
	član 18a		—
	član 19		član 59

	Prilog I		—
	Prilog II		član 57 stav 1 tačka (3)
	—		član 57 stav 1 tač. (4) do (7) i član 58
		član 1 stav (1)	član 1 stav (1)
		član 1 stav (2)	član 1 stav (1)
		—	član 1 st. (2) i (3)
		član 1 stav (3)	član 1 stav (4)
		—	čl. 2 do 36
		član 1 st. (4) i član 3	—
		član 3a	član 43
		član 4 stav 1 tačka (a)	—
		član 4 stav 1 tačka (b)	član 44
		član 6 stav (1)	član 37 stav (1)
		član 6 stav (2), prvi podstav	član 37 stav (2)
		—	član 37 stav (3)
		član 6 stav (2), drugi podstav	član 37 stav (4)
		član 6 stav (2), treće podstav, prva rečenica	član 38 st. (2) do (4)
		član 6 stav (2), treći podstav, druga i treća rečenica	član 38 stav (5)
		—	član 38 st. (6) do (9)
		član 6 stav (3)	—
		član 6 stav (4)	član 37 stav (5), član 38 st. (10) i (13)
		—	član 38 st. (1), (11), (12), (14) i (15)
		član 6 stav (5)	član 38 stav (16)
		—	čl. 39 do 42
		član 6 stav (6)	član 37 stav (2) tačka (b)
		član 6 st. (7) i (8)	član 37 stav (5) i član 38 stav (10)
		član 6 stav (9)	—
		član 7 stav (1)	član 45 stav (1)
		član 7 stav (2)	član 45 stav (2)
		član 7 stav (3)	član 45 stav (3)
		član 8	član 45 stav (4)
		—	čl. 46 do 58
		član 10	—
		član 11	član 59